

EL DRET A LA PROTESTA A CATALUNYA

(2017-2019)

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència
i d'Economia i Hisenda
Oficina de Drets Civils i Polítics

Irīdia

Irídia

Irídia és una associació que treballa a Catalunya per a la defensa dels drets humans, principalment civils i polítics. Apostem per combinar la intervenció directa en situacions de vulneració de drets amb el desenvolupament de processos d'incidència política i social que tenen per objectiu promoure canvis en les polítiques públiques; tot això a través d'una estructura estable, sostenible i independent.

El contingut d'aquest informe és responsabilitat exclusiva d'Irídia i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Generalitat de Catalunya

Publicació: desembre 2019

Disseny i maquetació: Melissa Fernández Saad

Autoria: Anaïs Franquesa i Laura Medina

Col·laboracions: Andrés García Berrio i membres del SAIDAVI

Fotografia de portada: Carles Palacio

ÍNDEX

1. PRESENTACIÓ | 5

2. INTRODUCCIÓ | 7

2.1. Context i regulació internacional

2.1.1. Context polític i social

2.1.2. Configuració legal

2.2. Context i regulació a l'Estat espanyol

2.2.1. Context polític i social

2.2.2. Configuració legal

3. EL DRET DE PROTESTA A CATALUNYA | 17

3.1. Estat de la qüestió

3.2. Exercici del dret a la protesta a Catalunya (2017-2019)

3.2.1. Anàlisi de la restricció del dret a la protesta a Catalunya:
de l'octubre de 2017 a l'octubre de 2019

3.2.1.1. La jornada de l'1 d'octubre de 2017

3.2.1.2. El dret a la protesta entre l'1 d'octubre de 2017 i el
14 d'octubre de 2019

3.2.1.3. La sentència del Tribunal Suprem del procés: una
qüestió de drets fonamentals

3.2.1.4. Les protestes contra la sentència l'octubre de 2019

3.2.2. Vulneracions de drets humans

3.2.2.1. Ús excessiu i indegut de la força i del material
antiavalots per part dels cossos policials

A. Ús dels bastons policials

B. Projectils de foam

C. Bales de goma

3.2.2.2. Vulneració del dret a la llibertat d'informació

3.2.2.3. Manca d'identificació dels agents policials

3.2.2.4. Límits a l'accés de la informació pública i la
transparència

3.2.3. Actuació dels operadors del sistema penal

3.2.3.1. Manca d'investigació efectives internes i judicials

3.2.3.2. Actuació de la Fiscalia

4. RECOMANACIONS I BONES PRÀCTIQUES | 39

5. BIBLIOGRAFIA | 43

1. PRESENTACIÓ

El punt de partida del present informe és **el caràcter vector que té el dret a la protesta, atès que és a través d'aquest dret que s'exerciten, reivindiquen i defensen tota la resta de drets**. És aquest caràcter vector i imprescindible per a qualsevol societat democràtica i plural el que els dona un plus de protecció, malgrat que de vegades el seu exercici pugui entrar en conflicte amb altres usos de l'espai públic. L'espai públic no es limita a ser un emplaçament on transiten i conviuen persones de diferent condició, sinó que esdevé un escenari de participació política fonamental. Especialment en temps com els actuals, de convulsió política i d'una forta repressió. No obstant això, en moltes ocasions, els poders públics perceben la protesta com una amenaça, i l'aborden només des d'una vessant d'ordre públic. És precisament en aquestes ocasions quan més abusos o desproporcions en l'ús de la força es produeixen, tal com han posat de manifest en nombroses ocasions Relators especials de drets humans o el mateix Consell de Drets Humans de Nacions Unides.

Així doncs, el reconeixement, la protecció i la garantia del dret a la protesta és una obligació per part de totes les administracions públiques, i és, també, un bon indicador de l'estat de salut d'una democràcia. Estat de salut que, malauradament, no és el desitjable actualment, com a conseqüència del greu retrocés en la garantia dels drets a la llibertat d'expressió, a la llibertat d'informació, així com al dret de reunió i manifestació tant en el marc de l'Estat espanyol com a Catalunya, així com també en el context europeu i internacional. Efectivament, d'uns anys ençà l'espai de la societat civil s'està reduint considerablement a diferents latituds, amb un criminalització creixent de defensores de drets humans, una greu judicialització del dret a la protesta i de la participació política, empresonament de persones defensores i un ús desproporcionat de la força en concentracions multitudinàries i reunions pacífiques. El repte és, per tant, global, però té cara i víctimes pròpies a Catalunya. Per aquest motiu, en aquest informe es fa una contextualització de la regulació del dret a la protesta i la seva situació tant a nivell internacional com en el si de l'Estat espanyol, per acabar concretant-se en l'anàlisi del dret a la protesta a Catalunya entre els anys 2017 i 2019.

El present informe pren com a referència, més enllà del context sociopolític actual, la tasca desenvolupada pel Servei d'Atenció i Denúncia en situacions de Violència Institucional (SAIDAVI)¹ d'Irídia, tal com es conté en els informes anuals del servei dels anys 2016², 2017³ i 2018⁴. Això no obstant, hi incorpora també dades i posicionaments d'altres organitzacions i institucions públiques sobre la matèria, per tal de tenir una mirada àmplia sobre la qüestió.

Una societat mobilitzada i amatent per a la defensa dels seus drets és un pilar fonamental per a qualsevol democràcia; és el que s'anomena la garantia social dels drets. Però no és pot oblidar que les obligacions en el reconeixement, protecció, respecte i garantia dels drets humans recauen en primer lloc en les institucions públiques. Especialment en moments com l'actual, d'una forta regressió en els drets i llibertats. Ara més que mai cal

1. El Servei d'Atenció i Denúncia davant situacions de Violència Institucional (SAIDAVI) ofereix assistència jurídica i psicosocial a les persones que pateixen situacions de maltractament en el marc del sistema penal català.

2. Irídia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. "Informe SAIDAVI 2016", 2017. <https://iridia.cat/wp-content/uploads/Informe-2016-SAIDAVI.pdf>

3. Irídia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. "Informe SAIDAVI 2017", 2018. <https://iridia.cat/wp-content/uploads/Informe-SAIDAVI-2017.pdf>

4. Irídia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. "Informe SAIDAVI 2018", 2019. https://iridia.cat/wp-content/uploads/2019/07/Iridia_Informe-Saidavi-2018-digital_FINAL_organized.pdf

voluntat i empena per part de les institucions per revertir la situació, amb polítiques públiques garantistes i a l'alçada dels reptes actuals. Aquest informe pretén contribuir-hi des de la tasca realitzada per una entitat especialitzada en drets civils i polítics, i més concretament, en els impactes i conseqüències que genera la violència institucional i com abordar-la des d'una perspectiva de drets i de garantisme penal.

2. INTRODUCCIÓ

El dret a la protesta no existeix definit com a tal en els textos internacionals de drets humans, però és un concepte que engloba diferents drets que sí que es troben reconeguts de manera concreta: el dret de reunió i manifestació, el dret a la llibertat d'expressió, el dret a la llibertat d'informació i el dret a la lliure associació. Aquest conjunt de drets estan interrelacionats i no sempre és fàcil analitzar-los per separat. Tenen en comú que s'erigeixen com a pilars fonamentals de la participació política i democràtica, donat que permeten mostrar la pluralitat d'opinions i el descontent social.

Aquest informe se centra especialment en l'exercici i la restricció del dret de reunió i manifestació a Catalunya, amb algunes referències, també, al dret a la llibertat d'expressió i al dret a la llibertat d'informació. Això no obstant, resulta necessària una contextualització prèvia tant a nivell internacional com, sobretot, estatal, atès que moltes de les qüestions que es tractaran provenen de legislació, jurisprudència o polítiques públiques estatals.

2.1. Context i regulació internacional

2.1.1. Context polític i social

De manera recent, la tardor de 2019 deixa nombrosos exemples de protestes arreu del món: l'anomenada "Revolució dels Paraigües", expressió utilitzada per referir-se a les protestes protagonitzades pels estudiants a Hong Kong arran de l'aprovació d'una llei que permetria l'extradició "d'enemics polítics" a la Xina continental; les protestes a l'Equador per l'aprovació de mesures d'austeritat, com ara l'anul·lació de les subvencions al combustible; les protestes de Xile motivades, inicialment, per la pujada del preu del transport públic; o l'anomenada "Nova Primavera Àrab" al Líban i Iraq per la corrupció i l'empobriment de la població.

Davant accions reivindicatives, en no poques ocasions es produeix una resposta repressiva per part de les institucions. Així, la criminalització del dret a la protesta es pot detectar en diferents latituds, cadascuna amb les seves evidents particularitats, però també amb certs elements comuns. En aquest sentit, l'actual Relator Especial de Nacions Unides sobre els drets a la llibertat de reunió pacífica i d'associació, Clément Nyaletsossi Voulé, en el seu primer informe temàtic de l'any 2018⁵, analitza **les tendències actuals a nivell global relatives a la restricció del dret de reunió i manifestació, que serien les següents:** a) l'ús de la legislació per reprimir l'exercici legítim dels drets a la llibertat de reunió pacífica i d'associació; b) la penalització de les protestes pacífiques i l'ús indiscriminat i excessiu de la força per castigar-les o reprimir-les; c) la repressió dels moviments socials; d) l'estigmatització i atac als actors de la societat civil; e) les restriccions imposades a determinats grups; f) les restriccions dels drets durant els períodes electorals; g) els efectes negatius de l'augment del populisme i l'extremisme; i h) els obstacles en l'espai digital.

Als països llatinoamericans, la repressió per part dels cossos i forces de seguretat de l'Estat resulta d'especial gravetat, i ha arribat a causar la mort de les persones manifestants.

⁵ Clément Nyaletsossi. "Informe del Relator Especial de Nacions Unides sobre els drets a la llibertat de reunió pacífica i d'associació", A/HRC/38/34, de 26 de juliol de 2018. <https://undocs.org/es/A/HRC/38/34>

En les recents protestes a Xile, que van començar l'octubre de 2019, *l'Instituto Nacional de Derechos Humanos* (INDH) ha pogut constatar la mort de cinc persones, més de dos milers de persones ferides -de les quals 217 presenten traumes oculars- i 58 de casos de violència sexual, tots actes comesos pels cossos i forces de seguretat de l'Estat⁶. Tal com es recull a l'informe *Los Estados latinoamericanos frente a la protesta social* (2016)⁷, coordinat pel *Centro de Estudios Legales y Sociales* (CELS), a més de l'ús abusiu de la força per part dels cossos policials en els darrers anys, també s'ha detectat la persecució penal de persones manifestants i una tendència a l'aprovació de noves regulacions que restringeixen el dret de manifestació així com reformes de les lleis penals per encabir-hi accions de protesta.

En el context europeu, durant els darrers anys s'han detectat tendències caracteritzades per una lògica securitària, on també s'identifica l'ús excessiu i indegut de la força per part dels cossos policials i restriccions legals amb l'aprovació de normes penals i/o administratives que afecten de manera directa l'exercici del dret a la protesta. Aquesta tendència s'ha concretat en mesures com la prohibició injustificada d'autorització per celebrar una manifestació o en l'ampliació i reforçament del poders judicial i policial per regular les manifestacions en espais públics en aquells països europeus en què la lluita antiterrorista ha servit per restringir el dret de reunió i manifestació en nom de la seguretat⁸.

En aquest sentit, a l'informe *Civic Space in Europe* 2017⁹, elaborat per la *Civil Society Europe* (CSE) –que reuneix 29 xarxes europees d'organitzacions de la societat civil–, a través d'una enquesta sobre la percepció de les organitzacions de la societat civil per tal de conèixer les principals tendències sobre l'espai cívic a Europa, es constata, mitjançant l'anàlisi qualitatiu de les respostes, una preocupació recurrent pel predomini de la seguretat per sobre els drets. S'exemplifica el cas de l'Estat espanyol, amb la preocupació pels abusos policials i per determinades sancions incorporades en la nova Llei de Seguretat Ciutadana. Tot i que només el 8% de les persones enquestades consideren que el dret de reunió i manifestació està poc o molt poc respectat en el seu país, essent els països occidentals més positius que els orientals i meridionals.

En els darrers anys, cal posar de relleu els casos de països com Hongria i Polònia, on s'ha reforçat el poder entre el partit del govern i les institucions públiques. Així, a Hongria s'han aprovat legislacions que limiten l'accés a finançament estranger d'organitzacions socials de defensa de drets humans i que dificulten la independència dels mitjans de comunicació, entre altres. A Polònia, l'any 2016 es va aprovar una nova legislació que amplia de forma considerable les capacitats d'actuació i investigació dels cossos policials, que es podria estar utilitzant per controlar determinats líders socials¹⁰.

Finalment, també resulta necessari fixar-nos en el cas del país veí: França. Amb la justificació de la lluita antiterrorista, el govern francès va acordar l'estat d'emergència durant

mesos. Així mateix, des que van començar les mobilitzacions del Moviment de les Armilles Grogues (*Mouvement des Gilets Jaunes*), el novembre de 2018, segons les dades recollides pel periodista David Dufresne, hi hauria 315 persones ferides al cap, 24 persones haurien perdut un ull i 5 una mà¹¹. Al desembre de 2018, Amnistia Internacional va documentar casos d'ús excessiu de la força per part d'agents policials que van causar lesions a les persones manifestants, degut, entre altres coses, a l'impacte de bales de goma¹². Més recentment, a l'abril de 2019, es va aprovar la Llei 2019-209 de Reforç de l'Ordre Públic en les Manifestacions, coneguda popularment com a *Loi anti-casseurs* ("lleï anti-vàndals"), que preveu mesures especialment restrictives respecte a l'exercici del dret de reunió i manifestació¹³.

2.1.2. Configuració legal

El dret de reunió i manifestació es troba reconegut en els principals tractats internacionals dels drets humans:

- A nivell de les Nacions Unides, a l'article 20¹⁴ de la Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH) i a l'article 21¹⁵ del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (PIDCP).
- A nivell del Consell d'Europa, a l'article 11¹⁶ del Conveni Europeu de Drets Humans (CEDH).

Maina Kiai va ser el Relator Especial de les Nacions Unides sobre el dret a la reunió i associació pacífica des del maig de 2011 fins a l'abril de 2017 i, en seu primer informe temàtic al Consell de Drets Humans de 21 de maig de 2012¹⁷, recull una definició àmplia i garantista del dret de reunió i manifestació pacífica entenent-la com **"la congregación intencional y temporal de personas en un espacio privado o público con un propósito concreto. Por lo tanto, el concepto abarca manifestaciones, asambleas en el interior de locales, huelgas, procesiones, concentraciones, e incluso sentadas"**. L'informe subratlla l'obligació positiva dels Estats de protegir de manera activa les reunions pacífiques, però també l'obligació negativa d'evitar ingerències indegudes en el seu exercici. Igualment, recorda que, degut a la interdependència i interrelació existent amb altres drets, la llibertat de reunió pacífica i d'associació constitueixen un valuós indicador per determinar en quina mesura els Estats respecten molts altres drets.

11. David Dufresne. "Allo Place Beauvau". Allo Place Beauvau, 2019. <https://alloplacebeauvau.mediapart.fr/>

12. Amnistia Internacional. "Francia: se pide suspender el uso de balas de goma disparadas con LBD 40 y prohibir las granadas GLI-F4 en el contexto del control de manifestaciones". Amnesty, 3 de maig 2019. <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR2103042019SPANISH.pdf>

13. Nadal. "Derecho a la protesta en Europa. Estudio comparativo..."

14. Article 20

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió i d'associació pacífiques.
2. Ningú no pot ser obligat a pertànyer a una associació.

15. Article 21.

Es reconeix el dret de reunió pacífica. L'exercici d'aquest dret només pot quedar subjecte a les restriccions previstes per la llei en una societat democràtica, quan siguin necessàries per a la seguretat nacional, la seguretat pública o l'ordre públic o per protegir la salut o la moral públiques o la protecció dels drets i llibertats dels altres.

16. Article 11. Llibertat de reunió i d'associació

1. Tota persona té dret a la llibertat de reunió pacífica i a la llibertat d'associació, inclòs el dret a fundar sindicats amb d'altres i d'afiliar-se a sindicats en defensa dels seus interessos.
2. L'exercici d'aquests drets no pot ser objecte d'altres restriccions que aquelles que, previstes per la llei, constitueixin mesures necessàries, en una societat democràtica, per a la seguretat nacional, la seguretat pública, per a la defensa de l'ordre i per a la prevenció del crim, la protecció de la salut o de la moral o per a la protecció dels drets i les llibertats d'altri. Aquest article no prohibeix que siguin imposades restriccions legítimes a l'exercici d'aquests drets als membres de les forces armades, de la policia o de l'administració de l'Estat.

17. Maina Kiai. "Informe del Relator Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y asociación", A/HRC/20/27, 21 de maig de 2012. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/135/89/PDF/G1213589.pdf?OpenElement>

6. Instituto Nacional de Derechos Humanos (INDH). "A un mes del inicio de movilizaciones, INDH suma 345 querellas interpuestas contra agentes del Estado". INDH, 15 de noviembre de 2019. <https://www.indh.cl/a-un-mes-del-inicio-de-movilizaciones-indh-su-ma-345-querellas-interpuestas-contra-agentes-del-estado/>

7. Centro de Estudios Legales y Sociales (CELS). "Los Estados Latinoamericanos frente a la Protesta Social", 2016. https://www.cels.org.ar/protestasocial_AL/pdf/protesta_social.pdf

8. CIVICUS. "Guide to reporting on Civic Space", 2015. <http://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/reporting-civic-space/Guide-to-Reporting-Civic-Space-Media-Toolkit.pdf>

9. Civil Society Europe (CSE). "Civic Space in Europe 2017", 2017. https://civilsocietyeurope.eu/wp-content/uploads/2019/06/civic-space-in-europe-report-2017_web.pdf

10. Clàudia Nadal. "Derecho a la protesta en Europa. Estudio comparativo". Irídia; Novact, 2019. http://protesteurope.org/wp-content/uploads/2019/11/Estudio_protesta_Europa_CAST_ok.pdf

Pel que fa a les limitacions, disposa que *"toda restricción que se imponga debe ser necesaria y proporcional al objetivo planteado. Además, cuando se impongan restricciones, deberá facilitarse la celebración de las reuniones de manera que el mensaje que se pretenda transmitir pueda llegar a sus destinatarios, y no se deberá coaccionar a los organizadores para que acaten las propuestas de las autoridades si éstas socavan la esencia de su derecho a la libertad de reunión pacífica"*.

Per la seva banda, el Tribunal Europeu dels Drets Humans (TEDH) també ha establert que el dret de reunió i manifestació no ha de ser interpretat de manera restrictiva ja que és un dret fonamental de qualsevol societat democràtica. En la sentència de 18 d'octubre de 2014, assumpte *Yılmaz Yıldız i altres c. Turquia*¹⁸, va establir que qualsevol manifestació causa un cert nivell de perturbació en la vida ordinària i que és important que les autoritats públiques mostrin cert grau de tolerància amb les reunions pacífiques per tal d'evitar que el dret quedi buit de contingut. A més, la persecució i la sanció dels manifestants pot produir un efecte desincentivador, l'anomenat *chilling effect*, pel que fa a la participació en altres protestes.

Així mateix, en la Sentència de 15 d'octubre de 2015, assumpte *Kudrevičius i altres c. Lituània*¹⁹, va reiterar que el dret de reunió i manifestació de **l'article 11 del CEDH protegeix una manifestació que pugui molestar o ofendre a les persones que s'oposen a les idees o afirmacions que es promouen**. I que, per tant, qualsevol mesura que interfereixi amb la llibertat de reunió i expressió fora dels casos d'incitació a la violència o rebuig dels principis democràtics, sense importar que certes opinions o paraules puguin considerar-se per part de les autoritats impactants i inacceptables, perjudica la democràcia i sovint, fins i tot, la posa en perill.

Pel que fa a les limitacions, s'exigeix un triple requisit acumulatiu per tal de poder adoptar-les: a) que estiguin previstes per la llei; b) que l'objectiu sigui legítim: el manteniment de la seguretat pública, la protecció de l'ordre i la protecció dels drets i llibertats de tercers; i que c) siguin necessàries en una societat democràtica. Les restriccions requereixen una interpretació estricta que ha de respondre a raons convincent i imperatives que les justifiquin (entre altres, STEDH de 28 de maig de 2019, assumpte *Forcadell i Lluís i altres c. Espanya*²⁰).

2.2. Context i regulació a l'Estat espanyol

2.2.1. Context polític i social

D'acord amb l'Anuari Estadístic del Ministeri de l'Interior de l'Estat espanyol²¹, durant l'any 2018 hi ha hagut 32.078 manifestacions comunicades, és a dir que han augmen-

tat un 10,27% respecte l'any 2017 en què n'hi va haver 29.091 –sense incloure les dades de Catalunya ni Euskadi–. D'aquesta manera, estem lluny de les xifres dels anys 2012 i 2013 en què es va arribar al voltant de 45.000 peticions, coincidint amb els anys posteriors a la crisi de l'any 2008. A l'Estat espanyol, per tant, la protesta al carrer és bastant més nombrosa que en altres països enriquits o amb moviments socials més sòlids²².

En l'actualitat, no podem oblidar les accions de protesta i desobediència civil protagonitzades pels moviments en favor del dret a l'habitatge que se succeeixen arreu de l'Estat espanyol any rere any. I, concretament, el 2019 ha estat l'any dels horitzons violeta i verd: la Vaga Feminista del 8 de març amb manifestacions multitudinàries arreu de l'Estat espanyol i la Vaga Mundial pel Clima del 27 de setembre, o les protestes durant el mes d'octubre organitzades pels moviments ecologistes a Madrid, que s'han saldat amb diverses persones ferides²³ i almenys quatre persones detingudes²⁴.

Durant els darrers anys, juntament amb aquesta forta protesta, s'ha pogut constatar un clar retrocés en els drets civils i polítics a l'Estat espanyol, al qual cal afegir el ja sofert en els drets socials, econòmics i culturals després de la gestió de la crisi de l'any 2008. Gestió que va provocar nombroses mobilitzacions que van obtenir per part de les autoritats una resposta contundent. Així, Amnistia Internacional ha denunciat l'ús excessiu de la força en les manifestacions per part dels cossos policials en els seus informes anuals dels anys 2011 a 2014. I en aquest darrer any, va elaborar un informe específic titulat *España: el derecho a protestar, amenazado* (2014)²⁵ en què ja es recullen diverses situacions d'ús excessiu de la força per dispersar persones que s'estaven manifestant pacíficament, com per exemple, en el cas del desallotjament de Plaça Catalunya per la ocupació del Moviment 15-M el dia 27 de maig de 2011 a Barcelona o la manifestació de *Rodea el Congreso* el 25 de setembre de 2012 a Madrid.

Aquesta resposta contundent va culminar amb l'aprovació, l'any 2015, de la *Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana* –la nova Llei de Seguretat Ciutadana, més coneguda com a Llei Mordassa – i d'una doble reforma del Codi Penal, que ha suposat l'enduriment i l'ampliació de diversos tipus penals, com per exemple, dels delictes de desordres públics.

La nova Llei de Seguretat Ciutadana ha rebut la crítica i el rebuig de diversos col·lectius i moviments socials, de l'acadèmia i d'organitzacions internacionals i de defensa dels drets humans perquè ha buscat dissuadir la protesta social incorporant noves infraccions que semblen estar fetes a mida dels moviments socials i de les formes reivindicatives sorgides i recuperades en els anys de la gestió austericida de la crisi econòmica. L'ocupació de les places públiques pel Moviment 15-M sorgit l'any 2011 o les accions de desobediència civil i resistència pacífica de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH) en són bons exemples.

18. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Yılmaz Yıldız i altres c. Turquia*, de 18 d'octubre de 2014, § 33, 41 i 45. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-147470%22%7D>

19. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Kudrevičius i altres c. Lituània*, de 15 d'octubre de 2015, § 145. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-158200%22%7D>

20. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Maria Carme Forcadell i Lluís i altres c. Espanya*, de 28 de maig de 2019, § 34. https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/1292429299362?blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadername2=Grupo&blobheadervalue1=attachment%3B+filename%3DDecisi%C3%B3n_asunto_Forcadell_i_Lluís_y_otros_v._Espa%C3%B3a.pdf&blobheadervalue2=Docs_TEDH

21. Ministerio del Interior. "Anuario Estadístico del Ministerio del Interior 2018", 2019. <http://www.interior.gob.es/documentos/642317/1204854/Anuario+Estad%3%ADstico+del+Ministerio+del+Interior+2018/5a35fad7-5386-44fb-83ae-9b14e678cc4a>

22. Kerman Calvo; Hugo Garciamarín. "¿Qué ha pasado con la movilización social? Continuidad y cambios en la protesta social en España". Zoom Político 28 (2016). https://www.fundacionalternativas.org/public/storage/laboratorio_documentos_archivos/c76e-471d89b6f6ed6024e4b47305be86.pdf

23. G.M.M. "Lucha climática: detenciones y heridos en la acción de protesta contra el cambio climático". Público, 7 d'octubre de 2019. <https://www.publico.es/sociedad/lucha-climatica-detenciones-heridos-accion-daba-paso-acampada-frente-ministerio-transicion-ecologica.html>

24. El Salto. "Cuatro detenidas en el acto de protesta de activistas por el medio ambiente en el paseo de la castellana de Madrid", El Salto, 7 d'octubre de 2019. <https://www.elsaltodiario.com/medioambiente/activistas-por-el-clima-cortan-la-castellana#>

25. Amnistía Internacional. "España: el derecho a protestar, amenazado", 2014. <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur410012014es.pdf>

Si ens centrem en l'impacte de la nova Llei de Seguretat Ciutadana, s'ha pogut constatar que diversos activistes i periodistes s'han vist afectats per la seva aplicació, i que s'han imposat nombroses sancions per l'exercici del dret a la protesta. Segons l'informe d'Amnistia Internacional *España: activistas sociales y el derecho a la información, en el punto de mira. Análisis sobre la ley de protección de seguridad ciudadana* (2017)²⁶, es calcula que, durant l'any 2016, s'haurien imposat unes 34.000 sancions per conductes emparades pel dret de reunió, expressió i informació.

Al respecte, resulten esclaridores les dades de les estadístiques elaborades pel Ministeri de l'Interior²⁷: les faltes de respecte i consideració a l'autoritat (infracció lleu de l'article 37.4) i la desobediència o resistència a l'autoritat o la negativa a identificar-se (infracció greu de l'article 36.6) són el segon i el quart motiu, respectivament, – havent-se'n tramitat un total de 21.122 l'any 2017 i 21.258 l'any 2018; 13.033 l'any 2017 i 13.413 l'any 2018– en virtut dels quals s'ha sancionat mitjançant la Llei Mordassa durant els anys 2017 i 2018²⁸.

Al juliol de 2018, diversos col·lectius van exigir en el Congrés la derogació de la Llei de Protecció de la Seguretat Ciutadana²⁹. Mesos més tard, es va donar a conèixer la *Instrucción 13/2018, de 17 de octubre, de la Secretaría de Estado de seguridad, sobre la práctica de los registros corporales externos, la interpretación de determinadas infracciones y cuestiones procedimentales en relación con la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana*, per tal d'unificar criteris d'aplicació respecte als articles més polèmics de la Llei, la qual va ser criticada pels sindicats més representatius de la Policia Nacional³⁰. I al novembre de 2018, la comissió d'Interior del Congrés va començar a debatre la ponència per a la reforma d'aquesta norma a partir d'una proposta de modificació del PNV, que va quedar paralitzada per la doble convocatòria d'eleccions generals el 2019.

La llibertat d'expressió també s'ha vist immersa en aquesta deriva criminalitzadora. Diversos rapers han estat condemnats per les lletres de les seves cançons. Exemple d'això és el cas de Pablo Hásel, La Insurgencia o Valtònyc. Enaltiment del terrorisme o injúries a la Corona són alguns dels delictes pels quals han estat condemnats. Un altre exemple és el cas dels titellaires de la companyia *Títeres Desde Abajo*, que van estar al febrer de 2016 cinc dies en presó provisional acusats d'un delictes d'enaltiment del terrorisme, entre altres delictes, per una representació en el Carnaval de Madrid. Així, Amnistia Internacional assenyala que l'autocensura és cada cop més gran, amb el corresponent efecte inhibitori que comporta en l'exercici de la llibertat d'expressió, especialment després de la reforma del delictes d'en-

altiment al terrorisme de l'article 578 del Codi Penal l'any 2015, que n'agreuja la pena quan es realitza a través d'Internet³¹.

Aquest extrem també ha estat constatat en l'últim informe publicat per *Freemuse*, organització internacional independent que defensa la llibertat d'expressió artística, a *The State of Artistic Freedom* 2019. De fet, aquesta organització assenyala Espanya, conjuntament amb Turquia i Rússia –amb 14, 9 i 2 persones condemnades a penes de presó, respectivament– com els països del Nord Global que més artistes han empresonat l'any 2018³².

2.2.2. Configuració legal

El dret de reunió i manifestació es troba reconegut a l'article 21³³ de la Constitució espanyola (CE), i d'acord amb la jurisprudència del Tribunal Constitucional, aquest dret fonamental es pot definir de la següent manera (FJ 2 de la STC 38/2009, de 9 de febrer que es remet al FJ 3 de la STC 170/2008, de 15 de desembre):

"Según tenemos reiterado, el derecho de reunión 'es una manifestación colectiva de la libertad de expresión ejercitada a través de una asociación transitoria, siendo concebido por la doctrina científica como un derecho individual en cuanto a sus titulares y colectivo en su ejercicio, que opera a modo de técnica instrumental puesta al servicio del intercambio o exposición de ideas, la defensa de intereses o la publicidad de problemas o reivindicaciones, constituyendo, por lo tanto, un cauce del principio democrático participativo, cuyos elementos configuradores son, según la opinión dominante, el subjetivo —una agrupación de personas—, el temporal —su duración transitoria—, el finalístico —licitud de la finalidad— y el real u objetivo —lugar de celebración—" (STC 85/1988, de 28 de abril, FJ 2; doctrina reiterada en las SSTC 66/1995, de 8 de mayo, FJ 3; 196/2002, de 28 de octubre, FJ 4; 301/2006, de 23 de octubre, FJ 2).

También se ha enfatizado sobre 'el relieve fundamental que este derecho —cauce del principio democrático participativo— posee, tanto en su dimensión subjetiva como en la objetiva, en un Estado social y democrático de Derecho como el proclamado en la Constitución' (STC 301/2006, de 23 de octubre, FJ 2; en el mismo sentido STC 236/2007, de 7 de noviembre, FJ 6). De hecho para muchos grupos sociales 'este derecho es, en la práctica, uno de los pocos medios de los que disponen para poder expresar públicamente sus ideas y reivindicaciones' (por todas, STC 301/2006, de 23 de octubre, FJ 2). En este sentido, tenemos dicho, reproduciendo jurisprudencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos, que 'la protección de las opiniones y de la libertad de expresarlas constituye uno de los objetivos de la libertad de reunión' (STEDH caso Stankov, de 2 de octubre de 2001, § 85), o también que 'la libertad de expresión constituye uno de los medios principales que permite asegurar el disfrute efectivo del derecho a la libertad de

26. Amnistia Internacional. "España: activistas sociales y el derecho a la información, en el punto de mira. Análisis sobre la Ley de Protección de Seguridad Ciudadana", 2017. https://doc.es.amnesty.org/ms-opac/doc?q=%3A*&start=0&rows=1&sort=fecha%20desc&fq=norm&fv=*%&fo=and&fq=mssearch_fld13&fv=EUR41400017&fo=and&fq=mssearch_mlt98&fv=gseg01&fo=and

27. Ministerio del Interior. "Infracciones a la Ley orgánica 4/2015, de protección de la seguridad ciudadana", Estadísticas de criminalidad, 2018. <https://estadisticasdecriminalidad.ses.mir.es/jaxiPx/Datos.htm?path=/Datos10/Ilo/&file=10001.px>

28. D'acord amb el Ministeri de l'Interior, en aquestes dades es computen les denúncies dels expedients tramitats en les Delegacions i Subdelegacions del Govern (Administració Central de l'Estat), ja que Catalunya, Navarra i Euskadi tenen competències pròpies que no s'inclouen en aquestes estadístiques. La Generalitat de Catalunya no publica desagregades les infraccions en virtut de la Llei de Seguretat Ciutadana i, de fet, es coneix que entre l'1 d'octubre de 2017 i el 10 d'abril de 2019 els Mossos d'Esquadra han incoat 54.858 expedients –4.468 per faltes de respecte de l'art. 37.4– en virtut d'aquesta llei, per la resposta de l'actual conseller d'Interior, Miquel Buch, a una pregunta parlamentària de la diputada Maria Sirvent de la CUP publicada el 3 de juny de 2019. Disponible al Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya (BOCP): <https://www.parlament.cat/document/bopc/3155055.pdf>

29. Marta Nebot. "40 colectivos y 150 colectivos sociales exigen en el Congreso el fin de la ley mordaza". Público, 5 de juliol de 2017. <https://www.publico.es/politica/congreso/40-colectivos-150-colectivos-sociales-exigen-congreso-ley-mordaza.html>

30. Europa Press. "El Congreso se prepara para revisar los aspectos más polémicos de la reforma de la 'Ley Mordaza'". Europa Press, 17 de gener de 2019. <https://www.europapress.es/nacional/noticia-congreso-prepara-revisar-aspectos-mas-polemicos-reforma-ley-mordaza-20190117181455.html>

31. Amnistia Internacional. "España: "Tuitea..., si te atreves": Cómo las leyes antiterroristas restringen la libertad de expresión en España", 2018. <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR4179242018SPANISH.PDF>

32. Srirak Plipat. "The State of Artistic Freedom 2019". Freemuse, 2019. <https://freemuse.org/wp-content/uploads/2019/03/saf-2019-online.pdf>

33. Article 21.

1. Es reconeix el dret de reunió pacífica i sense armes. Per a l'exercici d'aquest dret no caldrà autorització prèvia.

2. En els casos de reunions en llocs de trànsit públic i de manifestacions caldrà comunicar-ho prèviament a l'autoritat, la qual només podrà prohibir-les quan hi hagi motius fonamentats d'alteració de l'ordre públic, amb perill per a persones o béns.

3. EL DRET DE PROTESTA A CATALUNYA

3.1. Estat de la qüestió

Catalunya té una gran tradició de mobilització ciutadana, que s'ha anat fent palesa al llarg de la història. També té una llarga tradició en l'exercici de la desobediència civil, no essent una novetat dels darrers temps. Un exemple és l'oposició al compliment del servei militar obligatori, en què milers de joves -de Catalunya i d'altres territoris- van assumir procediments judicials i condemnes a penes de presó fins que se'n va aconseguir l'abolició. Precisament, va ser a partir de l'ús de la desobediència mitjançant les mobilitzacions per a l'objecció de consciència, primer, i les campanyes d'insubmissió, després, que es va aconseguir aquesta reforma legal.

En la darrera dècada, també són destacables les mobilitzacions massives contra les retallades en sanitat i educació que van tenir lloc durant els anys 2010 i 2011, amb el Moviment 15-M com a epicentre. Aquest moviment va aplegar milers de persones a les places públiques, reclamant el respecte i protecció dels drets econòmics i socials, però també una millora de les institucions polítiques, qüestionant les mancances de la democràcia representativa espanyola. Les mobilitzacions es van estendre arreu del territori, alimentant altres reivindicacions preexistents, com la lluita pel dret a l'habitatge promogut per la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca i els diferents sindicats o assemblees de barri, creades amb posterioritat. Aquesta defensa del dret a l'habitatge ha continuat i s'ha incrementat en els darrers temps, a causa de la dificultat d'accedir a un habitatge digne per part de la població. La creació del Sindicat de Llogateres i Llogaters i les negociacions i protestes que aquests duen a terme són un exemple de l'ús de la desobediència civil pacífica davant la impossibilitat de garantir el respecte del dret a l'habitatge. Les accions dutes a terme per plataformes com l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE) també en són un bon exemple, i van arribar a cristal·litzar-se, fins i tot, en reformes legislatives, malgrat les suspensions del Tribunal Constitucional en aquest sentit.

Això no obstant, la crisi sobre l'encaix territorial de Catalunya a Espanya és el que ha mobilitzat un major nombre de persones i de forma més continuada durant els darrers anys. Les protestes multitudinàries de centenars de milers de persones s'han succeït any rere any durant les diades de l'11 de setembre, sense que això hagi comportat una solució negociada del conflicte polític. Per contra, la resposta ha estat una judicialització del conflicte i de la política cada vegada més preocupant, que ha generat alarmes també fora de l'Estat espanyol, amb diversos pronunciaments en aquest sentit, tant per part de mecanismes de Nacions Unides com per part d'organitzacions internacionals. Com a exemple, David Kaye, Relator Especial pel dret a la llibertat d'expressió i informació es va pronunciar el 6 d'abril de 2018, instant les autoritats espanyoles a abstenir-se de perseguir pel càrrec penal de rebel·lió figures polítiques i manifestants a Catalunya³⁵.

Així doncs, en els darrers cinc anys s'han iniciat nombrosos procediments judicials dirigits tant contra representants polítics i treballadors públics, com contra la ciutadania pel fet d'haver-se mobilitzat en diferents protestes pacífiques.

³⁵. Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans (ACNUDH). "UN expert urges Spain not to pursue criminal charges of rebellion against political figures in Catalonia". OHCHR, 6 d'abril de 2018. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22928&LangID=E>

En l'àmbit dels representants polítics i treballadors públics, no es poden deixar d'esmentar les condemnes per l'organització del procés de participació ciutadana del 9 de novembre de 2014, en què el President de la Generalitat d'aquell moment, Artur Mas, i les Conselleres Joana Ortega i Irene Rigau van ser condemnades per un delictes de desobediència per part del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (Sentència del TSJCat de 13 de març de 2017) i confirmada posteriorment per part del Tribunal Suprem (Sentència 722/2018, 23 de gener de 2019). Així com la condemna del Conseller de Presidència i Portaveu del Govern, Francesc Homs, pels mateixos fets i delictes per part Tribunal Suprem (Sentència 177/2017, de 22 de març de 2017). En relació amb l'organització del referèndum de l'1 d'octubre de 2017, s'han iniciat o dut a terme varis procediments judicials a diferents jutjats tant de Catalunya com a l'Audiència Nacional i el Tribunal Suprem, o bé d'ofici per part de Fiscalia. Així doncs, Fiscalia va iniciar procediments contra més de 700 alcaldes de Catalunya per cedir locals per l'1 d'octubre, i també va iniciar un procediment contra nombrosos representants polítics i alts càrrecs de la Generalitat que actualment es troba dividit en dos procediments: un davant el jutjat d'Instrucció 13 de Barcelona i l'altre al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Procediment en el si del qual es van acordar els registres i detencions del dia 20 de setembre de 2017, i motiu pel qual es van dur a terme actes de protesta a diferents punts de Catalunya, i especialment davant la Conselleria d'Economia de Barcelona. Finalment, i això és objecte d'un apartat específic en aquest informe, hi ha el procediment judicial contra els líders de les entitats Òmnium Cultural i Assemblea Nacional Catalana (ANC), així com contra els membres del Govern de la Generalitat i la Mesa del Parlament de Catalunya per l'organització, la convocatòria i la mobilització de la ciutadania a participar en la votació que va tenir lloc l'1 d'octubre de 2017 i a les protestes del dia 20 de setembre. La sentència del Tribunal Suprem ha condemnat els dos líders socials, nou membres del Govern i la Presidenta del Parlament a penes de fins a 13 anys de presó pels delictes de sedició, malversació de cabals públics i desobediència. En paral·lel hi ha diferents procediments judicials contra la cúpula del Cos de Mossos d'Esquadra pels mateixos fets, així com contra els membres de l'anomenada Sindicatura Electoral.

Al seu torn, actualment hi ha centenars de persones de tot Catalunya que estan essent objecte de processos judicials per participar o organitzar protestes, als quals se'ls imputen delictes com desordres públics, atemptat o danys contra la propietat. Algunes d'elles es troben privades de llibertat. De fet, també s'ha detingut i imputat a algunes persones el delictes de terrorisme, essent investigades i privades de llibertat per ordre de l'Audiència Nacional. **A aquest ús del dret penal, s'hi ha d'afegir el que es coneix com a "burorpressió", és a dir, l'ús de les sancions administratives per la via de la Llei de Seguretat Ciutadana pel fet de participar en protestes o en l'exercici del dret a la informació.**

Tots aquests processos judicials i administratius, lluny de comportar una disminució de les protestes, n'han implicat un augment en contra, precisament, d'aquest tipus de procediments i qüestionant la imparcialitat i la independència del poder judicial respecte de l'executiu. **En aquestes protestes sovint s'ha fet un ús desproporcionat de la força per part dels cossos policials, que ha comportat un gran nombre de persones ferides.** Mecanismes utilitzats per a la repressió de la dissidència als quals cal afegir les diferents reformes legislatives, ja esmentades en el capítol anterior i que contextualitzen la salut del dret a la protesta a Catalunya i a l'Estat espanyol.

Es pot afirmar, doncs, que en els darrers anys hi ha hagut un clar retrocés en l'exercici dels drets civils i polítics a l'Estat espanyol, especialment en relació amb l'exercici del dret a la protesta. Així mateix, la crisi sobre l'encaix territorial de Catalunya a Espanya ha com-

portat encara una major restricció de drets fonamentals que diferents organitzacions tan estatals com internacionals han denunciat en nombroses ocasions.

3.2. Exercici del dret a la protesta a Catalunya (2017-2019)

3.2.1. Anàlisi de la restricció del dret a la protesta a Catalunya: de l'octubre de 2017 a l'octubre de 2019

3.2.1.1. La jornada de l'1 d'octubre de 2017

El dia 1 d'octubre de 2017, amb ocasió de la celebració del referèndum a Catalunya, es van produir greus situacions de violència per part dels agents de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil contra les persones que van participar en les votacions i concentracions durant la jornada.

La Xarxa d'observadores de vulneracions de drets humans en context de protesta, organitzada per la iniciativa #SomDefensores – posada en marxa per entitats com Novact, la Federació d'Organitzacions per a la Justícia Global (Lafede.cat), l'Institut de Drets Humans de Catalunya (IDHC), l'Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans (ACDDH), i Irídia, entre altres – **distribuïda pels diferents centres electorals de la ciutat de Barcelona, va atendre un total de 104 persones aquell dia:** 77 persones que van ser víctimes directes d'agressions per part dels agents de la Policia Nacional i 27 persones que van ser testimonis directes d'altres agressions policials. Així mateix, a través del Servei d'Atenció a Víctimes d'Agressions Policials de l'1 d'octubre de l'Ajuntament de Barcelona, inscrit dins de la seva Oficina per la No Discriminació (OND), es va oferir assistència psicossocial i jurídica integral a totes les persones que es van posar en contacte amb el servei, en coordinació amb el SAIDAVI d'Irídia. El servei va estar habilitat del 2 al 20 d'octubre i es va atendre un total de 294 persones, 65 de les quals van ser ateses de manera presencial, concertant una primera entrevista amb la persona. Cal dir que 9 persones que van ser ateses a l'OND o bé ja havien estat ateses per les observadores o bé van rebre atenció a través del telèfon del SAIDAVI el mateix dia 1 d'octubre.

Els casos constatats en el marc de la iniciativa #SomDefensores i el servei esmentat, s'han de posar en relació amb les dades oficials facilitades pel Departament de Salut de la Generalitat. D'acord amb aquestes, entre els dies 1 i 4 d'octubre de 2017, un total de 1.066 persones van ser ateses pels serveis sanitaris com a conseqüència de les càrregues policials per la celebració del referèndum del dia 1 d'octubre de 2017 arreu del territori català³⁶.

L'informe *Violación de derechos civiles y políticos. Cataluña. Septiembre y octubre 2017*³⁷, elaborat també en el marc de #SomDefensores, descriu els principals mètodes d'actuació utilitzats pels agents de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil el dia 1 d'octubre de 2017:

- a) Personació de nombrosos efectius equipats de material antidisturbis divers i "material de control de masses" davant dels centres electorals on es produïa concentració de persones sense cap mena d'incident.

³⁶. Servei Català de Salut. "Informe sobre els incidents dels dies 1 al 4 d'octubre de 2017", 2017. <https://govern.cat/govern/docs/2017/10/20/11/15/232799c8-755f-4810-ba56-0a5bbb78609c.pdf>

³⁷. Jordi Palou. "Violación de derechos civiles y políticos. Cataluña. Septiembre y Octubre 2017". Som Defensores, 2017. http://www.lafede.cat/wp-content/uploads/2018/03/informe_drets_humans_1oct.pdf

b) **Agressió amb les mans i botes de seguretat** en diverses parts del cos, incloent zones vitals i puntades en els òrgans sexuals.

c) **Agressió amb defenses telescòpiques dirigibles (porres)**, mètode utilitzat de forma massiva pels agents en les seves càrregues, en la majoria d'ocasions sense avisar de paraula prèviament a les persones assegurades o dretes situades a les portes dels col·legis electorals de manera cívica i pacífica.

d) **Agressió amb bales de goma**: en diverses ocasions els agents de la Policia Nacional van utilitzar bales de goma, que en alguns casos van tenir com a objectiu parts vitals del cos: per exemple, el cas del Roger Español que va perdre la visió d'un ull per un impacte de bala de goma disparada per un agent de la Policia Nacional als voltants de l'Escola Ramon Llull de Barcelona.

e) **Agressió amb gasos lacrimògens**: en el petit municipi d'Aiguaviva es va utilitzar una àmplia dotació de policia antiavalots que van utilitzar gasos lacrimògens per dispersar a la població i requisar les urnes, sense que hi hagués cap tipus d'incident.

f) **Agressions de naturalesa psíquica**. A les agressions físiques ja descrites, cal afegir els nombrosos atacs d'ansietat i de pànic degut a la virulència de l'actuació policial.

La gravetat de l'actuació policial ha comportat que diverses organitzacions internacionals i de defensa dels drets humans hagin denunciat l'ús excessiu de la força per part dels cossos i forces de seguretat de l'estat i hagin manifestat la seva preocupació. Així, Amnistia Internacional confirmava "*l'ús perillós i inadequat de material antidisturbis, cops a persones indefenses que no oferien resistència, i demana una investigació exhaustiva, ràpida i imparcial sobre els fets*"³⁸. En el mateix sentit, Human Rights Watch va denunciar l'ús excessiu de la força per part dels agents i va obrir una investigació independent³⁹.

També trobem pronunciaments a nivell de Nacions Unides i del Consell d'Europa. Per una banda, l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans, Zeid Ra'ad Al Hussein, va demanar una investigació imparcial sobre la violència policial durant la jornada de l'1-O.⁴⁰ Per una altra banda, el Comissari de Drets Humans del Consell d'Europa d'aquell moment, Nils Muiznieks, va enviar una carta al Ministre de l'Interior, Juan Ignacio Zoido, per tal d'expressar-li la seva preocupació per les denúncies sobre l'ús desproporcionat de la força per part dels cossos policials el dia 1 d'octubre de 2017, i demanava a les autoritats que es duguessin a terme "*investigacions ràpides, independents i efectives sobre totes les denúncies de mala praxis policial i l'ús desproporcionat de la força*".⁴¹

38. Amnistia Internacional. "1-O: Amnistia Internacional denuncia uso excesivo de la fuerza por parte de Policía Nacional y Guardia Civil en Cataluña". Es. Amnesty, 2 d'octubre de 2017. <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/1-o-amnistia-internacional-denuncia-uso-excesivo-de-la-fuerza-por-parte-de-policia-nacional-y-guardia/>

39. Human Rights Watch. "España: La policía utilizó la fuerza de manera excesiva en Cataluña". HRW, 12 d'octubre de 2017. <https://www.hrw.org/es/news/2017/10/12/espana-la-policia-utilizo-la-fuerza-de-manera-excesiva-en-cataluna>

40. eldiario.es Catalunya. "El Alto Comisionado de la ONU para los DDHH pide una investigación imparcial sobre la violencia policial en el 1-O". eldiario.es, 2 de octubre de 2017. https://www.eldiario.es/catalunya/politica/Alto-Comisionado-ONU-investigacion-imparcial_o_692931141.html

41. Council of Europe. "Commissioner calls on Spain to investigate allegations of disproportionate use of police force in Catalonia". COE, 9 d'octubre de 2017. <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-calls-on-spain-to-investigate-allegations-of-disproportionate-use-of-police-force-in-catalonia>

Després de dos anys de l'1-O, en diferents jutjats de Catalunya s'estan investigant almenys 120 agents de la Policia Nacional i de la Guàrdia Civil per la seva actuació durant la jornada del referèndum. A la demarcació de Barcelona hi hauria un total de 72 agents investigats –50 a la capital–, a la de Girona 35 agents, i la resta es correspondrien a agents investigats a les demarcacions de Tarragona i Lleida.⁴²

El procediment judicial de la ciutat de Barcelona es troba actualment en fase d'investigació al Jutjat d'Instrucció número 7 de Barcelona. En aquest procediment, l'equip jurídic del SAIDAVI està actuant com a acusació particular, oferint assistència gratuïta a les afectades, i en un dels casos també com acusació popular. Al seu torn, des del servei es du a terme un acompanyament psicossocial en tots aquells casos que ho requereixen. Concretament, es representa i acompanya 13 casos representatius de la violència policial de l'1-O corresponents a set escoles de la ciutat de Barcelona: l'Escola Mediterrània, l'IES Pau Claris, el CEIP Els Horts, l'Escola de la Prosperitat, l'Escola Ramon Llull, l'Escola Àgora i l'Escola Infant Jesús. En aquest procediment també hi ha personades com acusació popular tant la Generalitat de Catalunya com l'Ajuntament de Barcelona, així com altres entitats i persones particulars afectades per les càrregues.

En la investigació dels fets hi ha un element especialment destacable: **la dificultat d'identificar els agents policials que van actuar sobre el terreny**. El motiu és que la identificació només és visible per darrere de l'uniforme, i no per davant. Això ha provocat l'arxiu dels procediments d'algunes escoles de Barcelona, malgrat tenir imatges —gravades des del davant— en què es veu clarament l'ús desproporcionat de la força per part d'alguns agents. Això no obstant, una resolució de l'Audiència Provincial de 9 d'abril de 2019 ha establert que no és possible arxivar les causes només d'algunes escoles, atès que l'actuació va ser conjunta i que hi ha determinades qüestions que afecten totes les escoles i agents en conjunt. Especialment en relació amb qui va dissenyar l'operatiu i donar les ordres de carregar contra la ciutadania, així com l'ús de la força utilitzat als diferents centres.

3.2.1.2. El dret a la protesta entre l'1 d'octubre de 2017 i el 14 d'octubre de 2019

Després de l'octubre de 2017 i abans que es dictés la sentència del Tribunal Suprem, s'han dut a terme nombroses mobilitzacions a tot Catalunya i, per tant, també a la ciutat de Barcelona. En aquest context de protesta, al llarg de l'any 2018, el SAIDAVI ha atès 80 persones que han relatat situacions en què s'ha fet un ús desproporcionat i abusi de la força per part de les forces i cossos de seguretat, que representen el 69,6% dels casos atesos pel servei.⁴³

Cal destacar que 27 dels casos atesos durant el 2018 pel SAIDAVI ho van ser per lesions greus com a conseqüència de l'ús del bastó policial per part d'agents del Cos de Mossos d'Esquadra. Concretament, es van registrar 14 casos en què les lesions havien estat produïdes al cap per cops amb els bastons policials, movent el bastó policial amb una trajectòria vertical, contrària a la instrucció que en regula l'ús. En tots els casos es van causar lesions greus que van requerir de la col·locació de punts de sutura. Dels 13 casos restants, les lesions causades consistien en trencaments o fractures de braç o canell, i en

42. Judit Perpinyà. "120 policies i guàrdies civils imputats per les càrregues de l'1-O". CCMA, 1 d'octubre de 2019. <https://www.ccma.cat/324/120-policies-i-guardies-civils-imputats-per-les-carregues-de-l1-o/noticia/2951744/>

43. D'entre els 115 casos atesos pel SAIDAVI, 80 són en context de protesta, 18 a l'espai públic, 13 casos en context de privació de llibertat (presó i CIE), 1 en context de revictimització davant la denúncia de violència masclista i 3 casos d'altres àmbits diversos, principalment en contextos de desallotjaments i comissaria.

la majoria com a conseqüència de cops amb el bastó policial que anaven dirigits al cap però que eren aturats per la persona amb el braç o el canell.

En un dels casos la persona afectada era un periodista que en el moment dels fets es trobava exercint la seva tasca professional i anava degudament identificat amb el braçilet de premsa. Aquest cas ha estat assumit pel servei d'Irídia, però no és l'únic atès pel servei. De fet, segons el mapa de la censura de Grup Barnils, nombrosos periodistes han estat lesionats o se'ls ha impedit la seva tasca professional en aquest període, com s'assenyala més endavant. **L'ús desproporcionat de la força contra periodistes que es troben sobre el terreny exercint la seva tasca professional atempta directament contra el dret a la llibertat d'informació.**

Així mateix, **s'ha tingut coneixement de situacions en les quals s'han disparat projectils de foam per part de la Brigada Mòbil, demostrant-se en tots els casos el potencial lesiu d'aquest projectil**, atès que en dos dels quatre casos atesos les lesions van requerir d'intervenció quirúrgica i en un d'ells s'han produït seqüeles irreversibles.

Una de les qüestions principals que s'ha anat detectant des de l'inici del servei és, també, **la dificultat d'identificar els agents antiavalots que actuen sobre el terreny, degut a que la identificació només és visible per darrera**. En el cas de la Brigada Mòbil o l'Àrea Regional de Recursos Operatius del Cos de Mossos d'Esquadra s'ha de tenir en compte, a més, que els números d'identificació són molt llargs, amb combinacions de números i lletres i una tipografia poc clara que no es llegeix bé a distància. La manca d'identificació dels agents responsables d'actuacions desproporcionades ha portat en molts dels casos a l'arxiu de les denúncies presentades. En aquest sentit, és una bona notícia i un gran pas per evitar la impunitat el fet que el Parlament de Catalunya hagi aprovat una resolució instant al Govern de la Generalitat a canviar el tipus de numeració, així com la seva ubicació a la part davantera i posterior de l'uniforme i al casc.

Un altre factor important és la manca, primer, de mesures cautelars i, després, de mesures adequades de sanció i depuració interna d'aquells agents que han actuat de forma incorrecta. Així mateix, de moment no s'ha establert un mecanisme de col·laboració de la Divisió d'Assumptes Interns del Cos amb les entitats de defensa dels drets humans ni un canal directe per que la ciutadania pugui denunciar directament a aquesta unitat actuacions desproporcionades en l'ús de la força.

3.2.1.3. La sentència del Tribunal Suprem del procés: una qüestió de drets fonamentals

En data 14 d'octubre de 2019, el Tribunal Suprem ha dictat i notificat la Sentència 459/2019, que condemna els membres del Govern de la Generalitat de Catalunya, la Presidenta del Parlament i a dos líders d'entitats socials als següents delictes i penes:

- Delicte de sedició en concurs medial amb un delicte de malversació de cabals públics als membres del Govern de la Generalitat següents:
 - Oriol Junqueras, Vicepresident de la Generalitat i Conseller d'Economia i Hisenda, pena de 13 anys de presó i 13 anys d'inhabilitació absoluta.
 - Raül Romeva, Conseller del Departament d'Assumptes i Relacions Institucionals, Exteriors i Transparència, pena de 12 anys de presó i 12 anys d'inhabilitació absoluta.

- Jordi Turull, com a Diputat primer i com a Conseller de Presidència de la Generalitat després, pena de 12 anys de presó i 12 anys d'inhabilitació absoluta.
- Dolors Bassa, Consellera de Treball, Assumptes socials i Família, pena de 12 anys de presó i 12 anys d'inhabilitació absoluta.

- Delicte de sedició:
 - Carme Forcadell, Presidenta del Parlament de Catalunya (i anteriorment Presidenta de l'Assemblea Nacional Catalana), pena de 11 anys i 6 mesos de presó i 11 anys i 6 mesos d'inhabilitació absoluta.
 - Joaquim Forn, Conseller d'Interior, pena de 10 anys i 6 mesos de presó i 10 anys i 6 mesos d'inhabilitació absoluta.
 - Josep Rull, Conseller de Territori i Sostenibilitat, pena de 10 anys i 6 mesos de presó i 10 anys i 6 mesos d'inhabilitació absoluta.
 - Jordi Sánchez, President de l'Assemblea Nacional Catalana, pena de 9 anys de presó i 9 anys d'inhabilitació absoluta.
 - Jordi Cuixart, President d'Òmnium Cultural, pena de 9 anys de presó i 9 anys d'inhabilitació absoluta.
- Delicte de desobediència: membres del Govern Santiago Vila, Meritxell Borràs i Carles Mundó, a la pena de 10 mesos de multa a una quota diària de 200 euros (60.000 euros cadascú) i inhabilitació especial per a l'exercici de càrrecs públics electes durant 1 any i 8 mesos.

Vàries organitzacions, tant catalanes com espanyoles com internacionals, han estat efectuant un seguiment del judici i també han dut a terme un anàlisi exhaustiu de l'esmentada sentència, en el marc de la plataforma **International Trial Watch**. *Irídia* n'és una de les entitats impulsores, i per tant comparteix plenament la valoració feta pública el 14 de novembre de 2019⁴⁴. Efectivament, **es considera que aquest procés i la sentència conculquen els següents principis i drets: el principi de legalitat penal, el dret a la llibertat, el dret a la llibertat d'expressió, a la llibertat ideològica, el dret de reunió pacífica i el lliure exercici del càrrec públic representatiu, a més del dret a un procés degut i amb totes les garanties.**

El fonament que segons el Tribunal justifica les condemnes per sedició és precisament el fet d'emparar, promoure, convocar, organitzar o animar a la participació de la ciutadania a concentracions per evitar l'aplicació de les lleis o l'exercici de les funcions públiques. Aquest és l'element central que converteix la desobediència a les resolucions del Tribunal Constitucional per part del Govern i el Parlament en un delicte de sedició. I aquest és l'element que, segons el Tribunal, justifica una condemna de sedició a dos líders de la societat civil com Jordi Cuixart i Jordi Sánchez. Això no obstant, **no es té en compte per part del Tribunal que les protestes i concentracions que van tenir lloc durant els dies 20 de setembre i 1 d'octubre constituïen un legítim exercici del dret de reunió pacífica** –que en tot cas s'ha d'interpretar àmpliament, segons el TEDH, per incloure l'organització i participació a marxes, processons i segudes: cas *Christians against Racism and Fascism c.*

44. International Trial Watch. "Valoración fáctico-jurídica por parte de observadores internacionales y nacionales de la sentencia condenatoria de autoridades y líderes sociales catalanes (STS 459/2019)", 2019. https://internationaltrialwatch.org/wp-content/uploads/2019/11/POSICIONAMIENTO_SENTENCIA_12112019-espan%CC%83ol.pdf

Regne Unit, de 16 de juliol de 1980⁴⁵ –, **de la llibertat d'expressió i la llibertat ideològica**. I més tenint en compte que el Tribunal considera provat que cap dels condemnats va dur a terme cap acció violenta i que totes les crides a la participació fetes mitjançant els mitjans de comunicació i les xarxes socials posaven especial atenció en el fet que les mobilitzacions havien de ser pacífiques.

Al respecte, també cal tenir present que el Grup de Treball sobre la Detenció Arbitrària del Consell de Drets Humans de les Nacions Unides, en la *Opinió núm. 6/2019, relativa a Jordi Cuixart i Navarro, Jordi Sánchez i Picanyol y Oriol Junqueras i Vies (España)*, aprovada el dia 25 d'abril de 2019, va demanar la llibertat de Jordi Sánchez, Jordi Cuixart i Oriol Junqueras i va sostenir que "(...) las acusaciones penales tienen por objeto coaccionar a Sánchez, Cuixart y Junqueras por sus opiniones políticas en torno a la independencia de Catalunya e inhibirlos de continuar con esa pretensión en el ámbito político" (§ 119).⁴⁶

En resum, totes aquestes accions formen part del nucli essencial del dret de reunió pacífica i a la llibertat d'expressió, en la seva vessant individual. Tal com ja s'ha desenvolupat en l'informe, tota persona té dret a protestar, a organitzar protestes, a promoure-les, a parlar-ne i a tuitar-les, encara que les demandes o objectius de les protestes siguin inconstitucionals, sempre que s'exerciti el dret de forma pacífica, com es va dur a terme els dies 20 de setembre i 1 d'octubre. Castigar penalment aquests fets, i fer-ho mitjançant el delictes de sedició i a unes penes tan elevades, resulta no previsible des del punt de vista del principi de legalitat penal i criminalitza el dret de protesta, amb el conseqüent i evident efecte dissuasiu per a la resta de la població, que s'amplifica quan es dirigeix a figures públiques molt conegudes i amb repercussió mediàtica (STEDH *Nemtsov c. Rússia*, de 31 de juliol de 2014⁴⁷), com en el present cas. Així ho considera també Amnistia Internacional en el seu Anàlisi de la sentència del Tribunal Suprem a la causa contra líders catalans⁴⁸, en què hi destaca que "*la organización considera que la condena en contra de Jordi Sánchez y Jordi Cuixart, presidentes, respectivamente, de las organizaciones catalanas Asamblea Nacional Catalana (ANC) y Omnium Cultural, supone una restricción excesiva y desproporcionada del ejercicio pacífico de sus derechos humanos. Además, la organización ve con preocupación el impacto que la aplicación del delito de sedición puede tener en el ejercicio de los derechos a la libertad de expresión y de reunión pacífica y su posible efecto disuasorio en el ejercicio de tales derechos en el futuro*".

3.2.1.4. Les protestes contra la sentència l'octubre de 2019

Després que el matí del dilluns 14 d'octubre de 2019 es conegués el contingut de la sentència del Tribunal Suprem sobre "el procés", es van succeir diverses accions espontànies de protesta al llarg del territori català, com a mostra de rebuig al pronunciament judicial que condemnava els líders polítics i socials independentistes: marxes, talls de trànsit, concentracions davant els jutjats i Departaments de la Generalitat, suspensió de les classes a les universitats, etc. Protestes que van arribar fins a l'Aeroport del Prat de

Barcelona, on milers de manifestants van ocupar la Terminal 1. També en diferents territoris de l'Estat espanyol hi va haver protestes en contra de la sentència com a Madrid, Euskadi, Aragó, País Valencià, Galícia, Múrcia, Astúries, Balears o Extremadura.

Les protestes van continuar durant tota la setmana i van culminar el dia 18 d'octubre amb la convocatòria d'una vaga general i una multitudinària manifestació que va comptar amb sis marxes populars que van començar en diferents punts de Catalunya i van acabar a la ciutat de Barcelona. Amb posterioritat van continuar les concentracions i manifestacions i, fins i tot, desenes d'estudiants van començar el dia 30 d'octubre al matí una acampada indefinida a la Plaça Universitat de Barcelona.

Aquestes protestes s'han saldat amb centenars de persones ferides. Durant la setmana del 14 al 20 d'octubre de 2019, el SEM va fer un total de 593 assistències sanitàries arreu de Catalunya, incloent agents dels Mossos d'Esquadra i de la Policia Nacional.⁴⁹ **S'han detectat greus situacions de violència policial envers les persones manifestants, així com actuacions contràries als protocols d'actuació policial.** Així ha estat constatat per la iniciativa #SomDefensores⁵⁰, que els dies 14, 18 i 26 d'octubre va posar en marxa la Xarxa de persones observadores de vulneracions de drets humans en context de protesta, i va mantenir actiu un equip d'assistència en casos d'agressions policials i detencions. Des del dia 14 d'octubre fins el 22 d'octubre, el balanç que fa la iniciativa és el següent: un total de 122 casos atesos, a Barcelona i àrea metropolitana, dels quals se n'ha pogut atendre 21 amb assistència jurídica i psicosocial. Dels casos atesos, al voltant del 60% són responsables els Mossos d'Esquadra i del 40% la Policia Nacional. En concret:

- 15 persones ateses per lesions produïdes per cops de porra al cap (7 de Mossos d'Esquadra, 4 de Policia Nacional, 4 sense identificar encara).
- 20 persones ateses per impacte de projectil de *foam*, dues per impacte al cap.
- 8 persones ateses per impacte de bala de goma, de les quals 4 haurien perdut l'ull.
- La resta serien policontusions, de les quals almenys 5 casos, serien per agressions per motius ideològics i amb ànim de castigar.

També Amnistia Internacional ha explicat que "(...) ha observat diversos casos d'ús excessiu de la força, incloent un ús inapropiat i injustificat de bastons i un altre equip de defensa contra persones que no suposaven cap risc, incloent periodistes i persones que ja havien estat immobilitzades pels agents de seguretat i que malgrat això continuaven sent colpejades al cap i parts superiors del cos".⁵¹

Arran de la iniciativa #SomDefensores, des del SAIDAVI s'ha atès un total de 149 casos d'agressions policials produïdes en les protestes del mes d'octubre de 2019 a Barcelona, de les quals 18 casos serien per cops de porra al cap, 32 casos per impacte de projectils de *foam*, 22 per impacte de bala de goma, 3 persones per l'ús de furgonetes

45. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Christians against Racism and Fascism c. Regne Unit*, de 16 de juliol de 1980.

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-74286%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-74286%22]})

46. Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria. "Opinió núm. 6/2019, relativa a Jordi Cuixart i Navarro, Jordi Sánchez i Picanyol y Oriol Junqueras i Vies (España)", A/HRC/WGAD/2019/6, de 13 de juny de 2019. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session84/A_HRC_WGAD_2019_6.pdf

47. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Nemtsov c. Rússia*, de 31 de juliol de 2014. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-145784%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-145784%22]})

48. Amnistia Internacional. "ESPAÑA: Análisis de la sentencia del Tribunal Supremo en la causa contra líderes catalanes", 2019. https://www.es.amnesty.org/fileadmin/user_upload/DeclaracionPublica_191119_FINAL.pdf

49. Sistema d'Emergències Mèdiques (SEM). "El Sistema d'Emergències Mèdiques (SEM) ha atès 593 persones la darrera setmana, durant les manifestacions, marxes i aldarulls que s'han produït". Sem. Gencat, de 22 d'octubre de 2019. http://sem.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/191022_Balanc-ferits-protesta-per-la-sentencia-del-proces

50. Som Defensores. "La xarxa d'entitats de la societat civil Som Defensores recull 122 casos de violència policial i vulneracions de drets humans". Lafede, 23 d'octubre de 2019. <http://www.lafede.cat/wp-content/uploads/2019/10/RodaSomDefensores23.pdf>

51. Amnistia Internacional. "España / Cataluña: Las autoridades deben desescalar la tensión y garantizar el derecho de reunión pacífica". Es. Amnesty, 18 d'octubre de 2019. <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/espana-cataluna-las-autoridades-deben-desescalar-la-tension-y-garantizar-el-derecho-de-reunion-pacific/>

policials i 8 casos en què hi ha hagut una afectació a la integritat moral. El 36% haurien estat causades per agents antiavalots de la Policia Nacional i el 64% per agents antiavalots dels Mossos d'Esquadra.

En el marc d'aquestes manifestacions i concentracions, els i les professionals del periodisme han vist com la seva tasca professional s'ha vist amenaçada. Així, des que van començar les protestes en contra de la sentència del Tribunal Suprem del procés el dia 14 d'octubre de 2019 fins al dia 28 d'octubre de 2019, l'Observatori Crític dels Mitjans Mèdia.cat, impulsat pel Grup de Periodistes Ramon Barnils, calcula que hi ha hagut, almenys, 71 periodistes que han patit agressions en l'exercici de la seva tasca professional.⁵²

Les protestes dels mesos d'octubre i novembre arreu Catalunya també s'han saldat amb, almenys, 241 persones detingudes (168 pels Mossos d'Esquadra, 47 per la Policia Nacional, 18 per la policia francesa i 8 per la Guàrdia Urbana de Barcelona), d'acord amb les fonts del Ministeri i Departament d'Interior, de les quals 31 han estat enviades a presó provisional⁵³ i, almenys, tres haurien estat traslladades al Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) de la Zona Franca de Barcelona (una d'elles ja hauria estat expulsada).⁵⁴

Sobre l'actuació policial en aquestes protestes, el Síndic de Greuges de Catalunya ha posat de manifest que⁵⁵:

"(...) resulta inacceptable l'ús d'armament antiavalots greument lesiu i indiscriminat, com ara les pilotes de goma, i també algunes càrregues i persecucions contra persones en actitud no violenta (carrusel). En aquest punt, malgrat la responsabilitat correspon al Ministeri de l'Interior, cal lamentar que la Generalitat no aprofités el seu paper com a directora i coordinadora dels dispositius policials per interdir la utilització de pilotes de goma per part dels antiavalots de tots els cossos.

Així mateix, s'ha pogut constatar que moltes detencions es van produir amb un excés d'ús de la força no justificat i que es van vulnerar seriosament el dret la integritat moral i els drets de l'article 520 LeCrim d'algunes persones detingudes (...).

Aquest cicle mobilitzador a Catalunya sembla que ja ha trobat la seva resposta en forma de "norma jurídica" per part del Govern de l'Estat espanyol. El dia 6 de novembre de 2019 va entrar en vigor el Real Decreto-ley 14/2019, de 31 de octubre, por el que se adoptan medidas urgentes por razones de seguridad pública en materia de administración digital, contratación del sector público y telecomunicaciones. En l'exposició de motius es deixa entreveure la seva motivació:

52. Mèdia.cat. "Recompte d'agressions a periodistes en les protestes contra la sentència". Mèdia.cat, 16 d'octubre de 2019. <https://www.media.cat/2019/10/16/recompte-agressions-periodistes-protestes-sentencia/>

53. CCMA. "31 persones han entrat a la presó pels aldarulls a Catalunya des de la sentència del Suprem". CCMA, 23 d'octubre de 2019. <https://www.ccma.cat/324/31-persones-han-entrat-a-la-presó-pels-aldarulls-a-catalunya-des-de-la-sentencia-del-suprem/noticia/2957931/>

54. P.E. "Deportat al Marroc un dels detinguts durant les protestes per la sentència". Ara, 18 de novembre de 2019. https://www.ara.cat/politica/Deportat-Marroc-detinguts-protestes-sentencia-Suprem-Ayoub-Lleida-expulsat_o_2346365489.html

55. Síndic de Greuges de Catalunya. "Dret de manifestació i paper dels cossos policials en les mobilitzacions posteriors a la Sentència 459/2019. Novembre 2019", 2019. http://www.sindic.cat/site/unitFiles/6726/Informe%20dret%20manifestacio%20i%20paper%20cossos%20policials_cat.pdf

"Los recientes y graves acontecimientos acaecidos en parte del territorio español han puesto de relieve la necesidad de modificar el marco legislativo vigente para hacer frente a la situación. Tales hechos demandan una respuesta inmediata para evitar que se reproduzcan sucesos de esta índole estableciendo un marco preventivo a tal fin, cuyo objetivo último sea proteger los derechos y libertades constitucionalmente reconocidos y garantizar la seguridad pública de todos los ciudadanos".

Fins ara, d'acord amb la Llei General de Telecomunicacions de 2014, el Govern podia tancar o intervenir pàgines que poguessin afectar la seguretat nacional o crear greus perjudicis econòmics. La novetat és que ara també ho pot fer quan es pugui veure "afectat l'ordre públic"⁵⁶. Aquesta és, diu la modificació de la Llei, una "facultat excepcional i transitòria" del Govern, que no requereix autorització judicial i contra la qual només hi cap recurs contenciós-administratiu. S'haurà de veure quin ús es fa d'aquesta mesura autoimposada pel mateix Executiu i que amplia les seves funcions emparada en la retòrica de la "seguretat".

3.2.2. Vulneracions de drets humans

En aquest apartat s'analitzaran les principals situacions de vulneració de drets que s'han identificat a partir de les situacions de violència institucional en context de protesta detectades, principalment, pel SAIDAVI durant aquest període.

3.2.2.1. Ús excessiu i indegut de la força i del material antiavalots per part dels cossos policials

L'ús de la força per part de les forces i cossos de seguretat de l'Estat està previst com un recurs excepcional, i que, per tant, només es pot utilitzar quan sigui estrictament necessari i en la mesura en què el requereixi el compliment de les seves tasques. Així ho disposa l'article 3 del Codi de Conducta de l'ONU per a Funcionaris Encarregats de Fer Complir la Llei, adoptat per l'Assemblea General de l'ONU en la seva resolució 34/169 de 17 de desembre de 1979. A més, d'acord amb el principi 7 dels Principis Bàsics de l'ONU sobre l'Ús de la Força i de les Armes de Foc pels Funcionaris Encarregats de Fer Complir la Llei, l'ús arbitrari o abusiu de la força per part dels funcionaris encarregats de fer complir la llei ha de castigar-se com a delictes.

A nivell de l'Estat espanyol, la *Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad* recorda, en el seu article 5.2.c), que les actuacions policials han d'estar regides pels principis de congruència, oportunitat i proporcionalitat en la utilització dels mitjans al seu abast. D'igual manera es recull a l'art. 11.3.c) de la Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra.

A. Ús dels bastons policials

Segons la *Instrucció 16/2013, de 5 de setembre, sobre la utilització d'armes i eines d'ús policial*, el bastó policial és una eina que té per finalitat la defensa personal (guardar distància de seguretat, aturar cops, autoprotecció) i que també pot facilitar, per la seva rigidesa, l'aplicació de tècniques de reducció física, realitzar una reducció, premsa o luxació, actuacions tècniques molt concretes. No

56. Daniel Amelang. "El Gobierno podrá cerrar webs en casos de desórdenes públicos". El Salto, 7 de novembre de 2019. https://www.elsaltodiario.com/libertad-expresion/el-gobierno-podra-cerrar-webs-en-casos-de-desordenes-publicos?fbclid=IwAR24AX-MH-vVBqo_sKqHh_wEp3x_QmMSj6GC8SogA7loteoq78f92wyLbTiY

obstant això, l'any 2008 es va afegir l'ús en "actuacions relatives al restabliment de l'ordre públic", sense incloure més precisions.⁵⁷

L'esmentada instrucció disposa que la utilització de la defensa policial "*ha de limitar-se a un o dos cops, curts i secs*" i "*amb la defensa en paral·lel al terra i en parts muscularment protegides del tren inferior del cos*", i "*en cap cas s'ha de fer servir de dalt a baix ni sobre zones vitals del cos humà, com ara el cap*".

Dels casos atesos pel SAIDAVI durant el 2018, s'ha pogut detectar una constant en l'ús antireglamentari i desproporcionat dels bastons policials per part dels agents de la Brigada Mòbil o de l'Àrea Regional de Recursos Operatius del Cos de Mossos d'Esquadra, que han causat lesions greus a moltes de les persones afectades.

De forma similar, **en les atencions realitzades després del 14 d'octubre de 2019, al SAIDAVI s'han registrat 18 casos de lesions al cap per utilització del bastó policial** per part d'agents de la Policia Nacional i Mossos d'Esquadra, la qual cosa és un indicador clar que cap dels dos cossos policials està realitzant un ús adequat del bastó policial.

Cal destacar que el juliol de 2017, un agent de Mossos va ser condemnat a dos anys de presó i dos d'inhabilitació per l'Audiència Provincial, en una sentència confirmada pel Tribunal Suprem per colpejar amb el bastó policial de manera directa al cap a un manifestant el mes de maig de 2014⁵⁸.

B. Projectils de foam

El 18 de desembre de 2013 es va aprovar pel Ple del Parlament de Catalunya la prohibició de l'ús de les bales de goma o cautxú per part del Cos de Mossos d'Esquadra, en vigor a partir del 30 d'abril de 2014⁵⁹. No obstant això, a l'informe de la Comissió d'Estudi dels Models de Seguretat i Ordre Públic i de l'Ús de Material Antiavalots en Esdeveniments de Masses aprovat, es manté l'ús dels projectils de foam o escuma viscoelàstica, amb què "*s'intenta immobilitzar una persona que està alterant l'ordre públic*", *establint la diferència amb les funcions de la bales de goma que serien per "dispersar un gran nombre de persones"*.⁶⁰

La Instrucció 16/2013 només fa referència al llançament de projectils de *foam* des de llançadores de 40 mm –subfusells GL-06–, i que aquests projectils estan destinats "*al control de masses: ordre públic, motins penitenciaris, etc. Així mateix pot ser utilitzada per a actuacions amb un nivell de risc alt per part de grups especials*".

L'ús d'aquestes armes es coneix per la seva utilització per part de la policia francesa, que utilitza des dels anys noranta les anomenades "*lanceurs de ba-*

lles de défense o LBD" (llançadores de bales de defensa). Actualment, a França s'utilitzen dos tipus de LBD: la llançadora *Flashball Superpro* i la llançadora LBD 40x46, introduïda amb posterioritat. La generalització de les LBD a partir de l'any 2004, ha causat greus lesions a les persones, fins i tot a infants, diverses lesions oculars irreversibles, arribant a causar la mort.⁶¹ Per aquest motiu, el desembre de 2017, el Defensor del Poble francès va demanar que es prohibís l'ús del LBD 40 en el context de manifestacions; el febrer de 2019, el comissari de Drets Humans del Consell d'Europa va instar al Ministeri de l'Interior francès a suspendre el seu ús; i el maig de 2019 Amnistia Internacional també va demanar-li "suspendre l'ús del LBD 40 fins que les autoritats hagin dut a terme una avaluació exhaustiva i independent (respecte al fabricant i a les forces de seguretat que les utilitzen) de la seva exactitud i precisió...".⁶²

Amnistia Internacional, en l'informe *Impacto sobre los derechos humanos de las armas menos letales y otros tipos de material para hacer cumplir la ley (2015)*, estableix que els projectils d'impacte cinètic "*incluso utilizados de acuerdo con las instrucciones del fabricante, pueden causar lesiones graves y potencialmente mortales. Los proyectiles pequeños, en particular, aumentan el riesgo de lesiones oculares y de penetración en los ojos o en la piel*", i que el seu ús ha d'estar "*estrictamente limitado a las situaciones de alteración violenta del orden que constituya un peligro para las personas; en esos casos se utilizarán para contener y hacer cesar la violencia, y sólo cuando el uso de medios menos extremos sea insuficiente para alcanzar ese objetivo (...)*".⁶³ Així mateix, l'informe L'ús de bales de goma per part de la Brigada Mòbil dels Mossos d'Esquadra (*BRIMO*), elaborat l'any 2013 per l'associació STOP Bales de Goma, ja alertava de la perillositat d'aquestes armes.⁶⁴

En les actuacions que s'han efectuat des del SAIDAVI durant l'octubre de 2019, s'han atès 31 casos per impacte de bala de foam. Cal destacar que almenys un d'aquests casos ha generat lesions greus al cap d'una persona. Les llançadores de *foam* són armes de precisió i s'han detectat males pràctiques en les quals agents dels Mossos d'Esquadra llançaven aquests projectils a l'alçada del cap i a poca distància.

C. Bales de goma

Es calcula que, des de la Transició, les bales de goma utilitzades pels cossos policials a l'Estat espanyol han causat fins a 23 morts i almenys 39 ferits greus⁶⁵. L'últim cas a Catalunya, abans de les mobilitzacions post-sentència, havia estat el de Roger Español, que va perdre la visió d'un ull a causa d'un impacte d'una bala de goma per part de la Policia Nacional durant la jornada del referèndum de l'1 d'octubre de 2017.

57. Per aprofundir sobre l'evolució i els canvis en la normativa policial "Aquí no es pot protestar. Desprotecció del dret de reunió i de manifestació" (2017). Disponible a: <http://defenderaquiendefiende.org/wp-content/uploads/2017/08/DretProtesta.pdf>

58. Oriol Solé. "Condenado a dos años de cárcel el antidisturbios de los Mossos que aporreó la cabeza a un joven". el.diario.es, 15 de juliol de 2017. https://www.eldiario.es/catalunya/barcelona/Condenado-carcel-antidisturbios-Mossos-aporreo_o_665283692.html

59. Resolució 476/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'aproven les conclusions de l'Informe de la Comissió d'Estudi dels Models de Seguretat i Ordre Públic i de l'Ús de Material Antiavalots en Esdeveniments de Masses, de 18 de desembre de 2013.

60. Informe de la Comissió d'Estudi dels Models de Seguretat i Ordre Públic i de l'Ús de Material Antiavalots en Esdeveniments de Masses del Parlament de Catalunya de 8 de novembre de 2013.

61. ACAT-France. "FRANCE. Préoccupations et recommandations de l'ACAT-France concernant la torture et les mauvais traitements", 2014. https://desarmons.net/wp-content/uploads/2019/02/ACAT_rapport_13112014.pdf

62. Amnistia Internacional. "Francia: se pide suspender el uso de balas de goma..."

63. Amnistia Internacional. "Impacto sobre los derechos humanos de las armas menos letales y otros tipos de material para hacer cumplir la ley", 2015. <https://amnistia.org.ar/wp-content/uploads/2016/10/ACT3013052015SPANISH.pdf>

64. STOP Bales de Goma. "L'ús de bales de goma per part de la Brigada Mòbil dels Mossos d'Esquadra (BRIMO)", 2013. <https://www.autistici.org/archive/20180726222903/http://stopbalesdegoma.org/es/informe>

65. Ter García. "Cronología de las balas de goma: al menos 39 heridos graves y 23 fallecidos". El Salto, 16 de octubre de 2018. <https://www.elsaltodiario.com/balas-de-goma/cronologia-balas-de-goma-al-menos-35-heridos-graves-y-23-fallecidos>

Al respecte, resulta necessari posar de manifest que **els protocols d'actuació i d'utilització de material antiavalots dels agents de la Policia Nacional resulten poc precisos i no són públics**. El juny de 2014, la Defensora del Poble espanyol va constatar que no existeix el denominat protocol de "empleo progresivo de los medios", al que es remet la Circular sobre el empleo de material antidisturbios, de fecha 3 de septiembre de 2013. I que, per tant, només existeix la Circular de 3 de setembre de 2013 i el Manual de actualización para unidades de intervención policial, que conté un epígraf relatiu a l'ordre progressiu de les actuacions policials en les concentracions i manifestacions, els continguts dels quals considera de caràcter "insuficient per garantir un ús proporcional, oportú i congruent del material antiavalots, i per minimitzar el risc lesiu de la seva utilització". Per això, va recomanar a la Direcció General de Policia –dependent del Ministeri de l'Interior– que procedís a regular la utilització de les armes destinades a la impulsio i projecció de pilotes de cautxú amb un contingut mínim proposat⁶⁶.

No obstant l'anterior, la Direcció General de la Policia no va acceptar l'esmentada recomanació "al considerar que la regulación y los mecanismos de control existentes son suficientes", tal com es conté en l'informe anual de l'any 2014 de la Defensora del Poble.⁶⁷

Nombroses organitzacions de drets humans, entre les quals hi ha també Irídia, han sol·licitat i segueixen treballant per a la prohibició d'aquest tipus d'armes pel seu potencial lesiu.

Malgrat totes aquestes recomanacions, **el mes d'octubre de 2019, des del Servei d'atenció i denúncia s'han atès 22 casos per impacte de bala de goma**. I almenys quatre persones han perdut la visió de l'ull per sempre per l'impacte d'una bala de goma, tot i que encara no es pot descartar que la lesió d'un dels casos fos causada per una bala de foam.

3.2.2.2. Vulneració del dret a la llibertat d'informació

El dret a la llibertat d'informació és un dret fonamental inclòs en el dret a la llibertat d'expressió en la Declaració Universal dels Drets Humans de la ONU (art. 19), en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (art. 19) i en el Conveni Europeu dels Drets Humans del Consell d'Europa (art. 10). Per la seva banda, la Constitució espanyola el recull específicament (art. 20.1.d) com la llibertat de comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió.

L'Observació General 34 del Comitè de Drets Humans de la ONU, de 12 de setembre de 2011, relativa a l'art. 19 del Pacte de Drets Civils i Polítics, estableix en el seu apartat 13⁶⁸:

"La existencia de medios de prensa y otros medios de comunicación libres y exentos de censura y de trabas es esencial en cualquier sociedad para asegurar la libertad de opinión y expresión y el goce de otros derechos reconocidos por el Pacto. Es una de las piedras angulares de toda sociedad democrática. Uno de los derechos consagrados en el Pacto es el que permite a los medios de comunicación recibir información que les sirva de base para cumplir su cometido. La libre comunicación de información e ideas acerca de las cuestiones públicas y políticas entre los ciudadanos, los candidatos y los representantes elegidos es indispensable. Ello comporta la existencia de una prensa y otros medios de comunicación libres y capaces de comentar cuestiones públicas sin censura ni limitaciones, así como de informar a la opinión pública. El público tiene también el correspondiente derecho a que los medios de comunicación les proporcionen los resultados de su actividad".

En el mateix sentit, el Tribunal Europeu de Drets Humans ha recordat l'especial protecció que ha de tenir la premsa en les societats democràtiques i, especialment, les persones professionals del periodisme que s'erigeixen com a "gossos guardians" ("public watchdogs") de la democràcia (STEDH de 27 de març de 1996, cas Goodwin c. Regne Unit⁶⁹). En la STEDH de 4 de febrer de 2015, cas Pentikäinen c. Finlàndia, es torna a posar de manifest (§ 89)⁷⁰:

"A este respecto, y con referencia a los hechos del presente caso, se debe enfatizar el papel crucial de los medios de comunicación para proporcionar información sobre el manejo de las manifestaciones públicas por parte de las autoridades y la contención del desorden. El rol de "perro guardián" de los medios de comunicación asume una importancia particular en tales contextos, ya que su presencia es una garantía de que las autoridades puedan rendir cuentas de su conducta frente a los manifestantes y el público en general cuando se trata de la vigilancia policial de grandes reuniones, incluidos los métodos utilizados para controlar o dispersar a los manifestantes o para preservar el orden público. Cualquier intento de expulsar a los periodistas de la escena de las manifestaciones debe, por lo tanto, estar sujeto a un escrutinio estricto".

En l'actualitat, en canvi, **les vulneracions del dret a la llibertat d'informació existeixen i són especialment preocupants**. Una de les formes en què s'ha vulnerat a l'Estat espanyol ha estat mitjançant l'aplicació de la nova Llei de Seguretat Ciutadana, en vigor des de l'any 2015. Amnistia Internacional, en el seu informe España: activistas sociales y el derecho a la información, en el punto de mira. Análisis sobre la Ley de Protección de Seguridad Ciudadana (2017), alertava de les limitacions a les persones professionals de la informació per l'art. 36.23, que sanciona "l'ús no autoritzat d'imatges o dades personals o professionals d'autoritats o membres de les forces i cossos de seguretat que pugui posar en perill la seguretat personal o familiar dels agents, o en risc l'èxit d'una operació (...)". En el mateix sentit, l'any 2017 la Plataforma en defensa de la llibertat d'informació parlava de "censura camuflada" contra la llibertat d'expressió sota infraccions genèriques com les "faltes de respecte i conside-

66. Defensor del Pueblo. "Recomendación. Normativa de utilización de material antidisturbios". Defensor del Pueblo, 9 de juny de 2014. <https://www.defensordelpueblo.es/resoluciones/normativa-de-utilizacion-de-material-antidisturbios-2/>

67. Defensor del Pueblo. "Informe anual 2014 y debates en las Cortes Generales", 2015. <https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2015/06/Informe2014.pdf>

68. Comitè de Drets Humans. "Observación general nº 34. Artículo 19 Libertad de opinión y libertad de expresión", CCPR/C/GC/34, de 12 de setembre de 2011. <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRICAqhKb7yhsrcdBoH1l5979O-VGGB%2BWPAXiks7ivEzdmLQdosDnCG8FaqoW3y%2FrwBqQ1hhVz22lpRr6MpU%2B%2FxEikwgfDbYE4QPdIFW1VIMI-VkoM%2B3127R>

69. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans Goodwin c. Regne Unit, de 27 de març de 1996, § 39. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57974%22%7D>

70. Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans Pentikäinen c. Finlàndia, de 4 de febrer de 2015, § 89. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158279%22%7D>

71. Plataforma en Defensa de la Llibertat d'Informació (PDLI). "Dos años de 'Ley Mordaza': La PDLI reclama a los partidos medidas para impedir actuaciones policiales contra periodistas". Libertad Información, de 27 de juny de 2017. <http://libertadinformacion.cc/dos-anos-de-ley-mordaza-la-pdli-reclama-a-los-partidos-medidas-para-impedir-actuaciones-policiales-contra-periodistas/>

ració” o la “desobediència o resistència” a membres de les forces i cossos de seguretat de l'estat⁷¹.

No obstant l'anterior, trobem altres formes mitjançant les quals s'ha posat en risc la llibertat d'informació. Segons les dades recollides pel Grup de Periodistes Ramon Barnils, **entre el 2017 i el 2018, 55 periodistes, fotoperiodistes o mitjans de comunicació van ser agredits, amenaçats o intimidats mentre duïen a terme la seva tasca professional** a Catalunya, País Valencià i les Illes Balears. A aquesta xifra cal sumar els 62 casos de censura a expressions artístiques, acadèmiques o d'altres tipus; els 30 casos de persecució de bloggers, comptes de xarxes socials o de periodisme ciutadà i les 17 resolucions judicials, actuacions policials o denúncies que poden obstaculitzar la feina dels professionals de la informació, entre molts altres atacs. En total, calculen més de 431 vulneracions de les llibertats d'expressió i del dret a la informació entre el 2017 i el 2018, recollides al Mapa de la Censura del l'Observatori de Mitjans, Mèdia.cat. Aquesta situació va portar al Grup Barnils i a Irídia a denunciar la situació en una roda de premsa el dia 11 de març de 2019 i a la creació d'un hashtag específic per denunciar aquest tipus de situacions sobre el terreny: #atacinfo⁷².

En concret, des del SAIDAVI, són dos els casos d'agressions a periodistes que s'estan portant actualment. I en el marc de les actuacions realitzades després del 14 d'octubre de 2019, el Grup Barnils va denunciar l'agressió a 71 periodistes per part de cossos policials, tal com s'ha exposat anteriorment. En l'atenció duta a terme durant el mes d'octubre de 2019 des del SAIDAVI s'ha atès a cinc periodistes agredits en el context de manifestació.

3.2.2.3. Manca d'identificació dels agents policials

D'acord amb el *Decret 217/2008, de 4 de novembre, sobre la utilització del número d'identitat professional en determinades peces dels uniformes de la policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra*, en vigor des de maig de 2009, tots els agents del Cos de Mossos d'Esquadra uniformats, excepte en les peces de l'uniforme de gala, han de dur a la part superior dreta de l'uniforme el número d'identificació personal o Targeta d'Identitat Professional (TIP), que és el número personal que s'assigna als agents quan entren al Cos i que mantenen durant tota la seva trajectòria.

L'any 2013, la Direcció General de la Policia –depenent del Departament d'Interior de la Generalitat– va aprovar la *Instrucció 6/2013, de 14 de març, sobre l'establiment del número operatiu policial a l'Àrea de la Brigada Mòbil. El Número d'Operatiu Policial (NOP)*, que és diferent del TIP, l'han de portar totes les persones funcionàries adscrites a l'Àrea de la Brigada Mòbil (BRIMO) –la unitat antiavalots dels Mossos d'Esquadra especialitzada en ordre públic– i es preveia que el director general de la Policia pogués acordar la seva incorporació per a les altres unitats amb funcions d'ordre públic –l'Àrea Regional de Recursos Operatius (ARRO), que dona suport en tasques d'ordre públic i seguretat ciutadana–.

En el mateix sentit, a nivell de l'Estat espanyol, el març de 2008 havia entrat en vigor la *Instrucción 13/2007 relativa al uso del número de identificación personal en la uniformidad de los Cuerpos y Fuerzas de Seguridad del Estado*, que preveu l'ús obligatori del número TIP en

un lloc visible de l'uniforme dels agents del Cos Nacional de Policia i de la Guàrdia Civil. I l'any 2013 també es va aprovar la creació del NOP per a les unitats antiavalots de la Policia Nacional anomenades *Unidades de Intervención Policial (UIP) mitjançant la Resolución de 19 de abril de 2013 por la que se crea el número de identificación en las prendas accesorias de uniformidad de las unidades de intervención policial*.

Per tant, amb l'aprovació del número NOP es podria considerar que s'eximeix els cossos antiavalots de l'obligació de portar visible el número TIP. L'objectiu del número NOP, és, en paraules de Ramon Espadaler, Conseller d'Interior en aquell moment, evitar que es criminalitzi i persegueixi els agents antiavalots. Els sindicats policials, per la seva banda, van criticar aquesta mesura per considerar que se'ls exposava a rebre denúncies falses.⁷³

Abans de l'aprovació del número NOP diverses organitzacions i col·lectius, així com les defensories del poble, van denunciar la manca d'identificació dels agents antiavalots en les manifestacions, donat que quan es posaven l'armilla protectora tapaven el seu distintiu d'identificació personal. Després de l'any 2013, l'ús del número NOP ha estat generalitzat, però s'han pogut detectar casos en què els agents no van degudament identificats. Així, per exemple, la Xarxa d'observadores de vulneracions de drets humans en contextos de protesta impulsada per la iniciativa #SomDefensores en les protestes que es van realitzar el 21 de desembre de 2018 per la visita del Consell de Ministres del Govern d'Espanya a Barcelona, va detectar la manca d'identificació d'alguns agents de la BRIMO que portaven escopetes de bales de foam.⁷⁴ Més recentment, des d'aquesta iniciativa, durant les protestes convocades el dia 18 d'octubre de 2019, també es van detectar agents de la BRIMO sense dur el número NOP, especialment aquells agents que duïen, també, llançadores de foam.⁷⁵

Així mateix, cal tenir present que el NOP és un codi llarg, difícil de recordar –està format per 9 dígits alfanumèrics en el cas dels Mossos d'Esquadra–, amb una tipografia poc llegible i que només es duu a l'esquena de l'armilla, la qual cosa dificulta la identificació dels agents davant eventuais agressions. Pel que fa al número TIP, la mida de la seva tipografia dificulta la seva visió –en el cas dels Mossos d'Esquadra s'ha de dur sobre una cinta de 2 x 5 cm i en el de la Policia Nacional de 30 x 10 mm–, que hauria de ser visible sense dificultats a un metre i 20 centímetres de distància, aproximadament, d'acord amb la Instrucció 13/2007. Les esmentades dificultats ja es van posar de manifest a l'informe anual de l'any 2017 del SAIDAVI, com per exemple, en el cas del Roger Español.

Resulta necessari, doncs, que els agents policials antiavalots puguin ser identificats de manera fàcil i amb una numeració visible i clara que estigui tant a la part posterior del tronc com a la part frontal del tronc i del casc. En aquest sentit, per tant, es considera molt positiu que el 12 de novembre de 2019 el Parlament de Catalunya hagi aprovat una resolució instant el Govern de la Generalitat a canviar la tipografia del número NOP i a incloure'l a la part davantera i al casc, mantenint-lo també a la part posterior de l'uniforme. Aquesta mesura permetrà individualitzar els autors de conductes irregu-

72. Grup de Periodistes Ramon Barnils. "El Grup Ramon Barnils juntament amb IRÍDIA presenten el manifest 'Per la democràcia i contra la censura, prou atacs als i les professionals de la informació!'. Grup Barnils, 12 de març de 2019. <https://www.grupbarnils.cat/el-grup-ramon-barnils-juntament-amb-iridia-presenten-el-manifest-per-la-democracia-i-contra-la-censura-prou-atacs-als-i-les-professionals-de-la-informacio/>

73. Rebeca Carranco. Los antidisturbios cumplirán la ley. El País, 15 de març de 2013. https://elpais.com/ccaa/2013/03/14/catalunya/1363278980_043865.html

74. Som Defensores. "Hem detectat agents de @mossos que portaven escopetes de bales de foam que no anaven identificats ni per davant ni per darrere. Aquesta foto es davant de l'edifici de correus", 21 de desembre de 2018, 7:59 p.m. <https://twitter.com/SomDefensores/status/1076145028907573248>

75. Som Defensores. "Les observadores ens fan arribar aquesta foto de la policia sense el Número Operatiu Policial visible (NOP) i amb pistoles de foam a Mallorca amb Pau Claris. #SomDefensores #VagaGeneral18O", 18 d'octubre de 2019, 9:23 p.m. <https://twitter.com/SomDefensores/status/1185229907216998400>

lars amb molta més facilitat i, per tant, depurar responsabilitats. Al seu torn, té un efecte preventiu, atès que envia un missatge de tolerància zero davant de conductes com les que s'han exposat al llarg de l'informe. Això no obstant, resulta essencial que el Govern de la Generalitat executi la resolució emanada del Parlament i es creï amb caràcter urgent una taula de treball entre les entitats de drets humans, la conselleria d'Interior i els grups parlamentaris que ho desitgin per garantir que la mesura aprovada pel Parlament és aplicada de manera correcta pel Cos de Mossos d'Esquadra.

La resolució aprovada al Parlament és fruit del treball de les entitats de drets humans de Catalunya i altres actors socials i polítics. De fet, des d'Irídia i Amnistia Internacional, amb el suport de 21 entitats i col·lectius de defensa dels drets humans, es va presentar una proposta de resolució al Parlament de Catalunya amb el següent contingut⁷⁶:

- *Revisar la normativa d'identificació dels agents policials amb funcions d'ordre públic en el termini de 6 mesos, perquè sigui obligatòria per tots els agents policials que desenvolupin aquestes funcions; i que s'estableixi una nova tipologia d'identificació que sigui visible per davant i per darrere, inclòs el casc, des d'una distància de seguretat i amb un codi curt i fàcil de recordar.*
- *Fins que no s'aprovi una nova regulació, la Direcció General de Policia ha de garantir que totes les unitats de la Policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra que desenvolupin funcions d'ordre públic compleixen amb la Instrucció 6/2013, de 14 de març, sobre l'establiment del número operatiu policial a l'Àrea de la Brigada Mòbil, i portin sempre visible el número d'operatiu policial (NOP) a la part posterior superior de l'uniforme, independentment de les peces de protecció.*

Finalment, mesos després, el dia 12 de novembre de 2019 el Parlament de Catalunya ha aprovat l'esmentada moció instant a establir una nova tipologia d'identificació que sigui visible des d'una distància de seguretat per davant i per darrere inclòs el casc amb un codi curt fàcil de recordar. Aquesta moció ha estat aprovada amb els vots a favor de Catalunya en Comú (CatComú), Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), la Candidatura d'Unitat Popular (CUP), el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC) i Junts per Catalunya (JuntsX-Cat), malgrat l'abstenció de Ciutadans (Cs) i el Partit Popular (PP).

3.2.2.4. Límits a l'accés de la informació pública i la transparència

En l'actualitat, **els protocols policials d'actuació i d'utilització del material antiavalots del Cos Nacional de Policia no són públics ni accessibles.** Al seu torn, **els del Cos de Mossos d'Esquadra tampoc són públics, però alguns d'ells es poden trobar escanejats, a les pàgines webs d'alguns sindicats policials; altres ni tals són accessibles d'aquesta manera**, com per exemple, els relatius a la utilització dels projectils de *foam*. La publicació i l'accés als protocols policials resulta fonamental per a la fiscalització i la rendició de comptes de les actuacions dels agents dels cossos i forces de seguretat de l'Estat, així com per exigir que les seves intervencions s'adeqüin als estàndards internacionals de drets humans.

⁷⁶ Irídia, Centre per la Defensa dels drets Humans. "COMUNICAT: Per la reforma de la normativa d'identificacions policials dels agents en funcions d'ordre públic". Irídia, 12 de novembre de 2019. <https://iridia.cat/comunicat-per-la-reforma-de-la-normativa-d-identificacions-policials-dels-agents-en-funcions-dordre-public/>

Tampoc són públiques les dades relatives a investigacions internes ni el número de queixes, denúncies, condemnes o sancions relatives a situacions de violència institucional, en cap d'ambdós cossos policials.

Així mateix, el Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya no publica anualment les dades desagregades relatives a les sancions imposades en virtut de la *Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana*. A la memòria anual del Departament d'Interior⁷⁷ només es troben desglossades entre "Consum de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques", "Tinença d'armes" i "Altres". Aquest fet dificulta analitzar l'impacte de la Llei de Seguretat Ciutadana en l'exercici del dret de reunió i manifestació i la llibertat d'expressió i informació a Catalunya.

3.2.3. Actuació dels operadors del sistema penal

3.2.3.1. Manca d'investigació efectives internes i judicials

Pel que fa a les investigacions internes, des de fa anys Amnistia Internacional denuncia la manca d'investigacions efectives a l'Estat espanyol en casos de denúncia de tortura i altres maltractaments per part dels agents policials.⁷⁸ Així, en el seu informe específic sobre la protesta a l'Estat espanyol de l'any 2014, aquesta organització va alertar, com ja ho havia fet en informes anteriors, de la "*manca d'investigacions exhaustives, imparcials i efectives sobre les denúncies d'ús innecessari o excessiu de la força i altres violacions greus de drets humans comeses per funcionaris encarregats de fer complir la llei*"⁷⁹. Aquesta manca d'investigacions, juntament amb la manca de sancions i l'absència de mecanismes independents de monitoratge, han generat una forta sensació d'impunitat als cossos policials que ha permès que es generin situacions greus de maltractament.⁸⁰

Els darrers anys des del SAIDAVI s'ha detectat que la Divisió d'Afers Interns (DAI) dels Mossos d'Esquadra no actua amb la diligència adequada i necessària en investigacions que impliquen agents del Cos. Es desconeix si aquest fet es deu a qüestions de manca d'informació de la DAI amb la celeritat que requereix, a una manca de recursos o de voluntat. En tot cas, resulta palès que en pràcticament la totalitat de casos que es porten des del SAIDAVI no hi ha hagut cap intervenció per part de la DAI en el procediment judicial ni consta que a partir del mateix s'hagin iniciat investigacions internes dirigides a possibles responsabilitats administratives. Així mateix, la Direcció General dels Mossos d'Esquadra no té previst cap canal de col·laboració directa amb les entitats de defensa dels drets humans que treballen en casos de violència institucional, les quals poden jugar un paper clau perquè les institucions millorin les seves pràctiques de control intern i de respecte envers els drets humans.

Manca de diligència que es dona també en el sí del Cos Nacional de Policia, n'és exemple paradigmàtic l'actuació policial de l'1 d'octubre de 2017. D'acord amb Amnistia Interna-

⁷⁷ Departament de l'Interior. "Memòria del Departament d'Interior 2016", 2017. http://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/memories_del_departament/docs/memoria_interior_2016.pdf; Departament de l'Interior. "Memòria del Departament d'Interior 2017", 2018. http://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/memories_del_departament/docs/memoria_interior_2017.pdf

⁷⁸ Amnistia Internacional. "España: sal en la herida. La impunidad efectiva de agentes de policía en casos de tortura y otros malos trato", 2007. <https://www.amnesty.org/download/Documents/HRELibrary/seco10122007spa.pdf>

⁷⁹ Amnistia Internacional. "España: El derecho a protestar amenazado..."

⁸⁰ Anaïs Franquesa; Andrés García. "Aquí no se puede protestar. Desprotección del derecho de reunión y de manifestación". Defender a quien Defiende, 2017. <https://novact.org/wp-content/uploads/2017/11/DretProtesta.pdf>

cional, més enllà de les investigacions judicials, el Ministeri de l'Interior no ha procedit a l'obertura d'investigacions internes per tal de dur a terme una rendició de comptes completa sobre l'actuació del agents de la Policia Nacional i la Guàrdia Civil, i tampoc ha suspès del servei actiu a cap agent objecte d'una investigació disciplinària o penal per maltractaments mentre durin els procediments.⁸¹

Les investigacions en seu judicial també han estat insuficients. En aquest context, cal recordar que el Tribunal Europeu de Drets Humans ha condemnat l'Estat espanyol en 11 ocasions per la violació de l'article 3 del CEDH⁸²: en 10 ocasions per no investigar de manera suficient les denúncies de tortures i/o maltractaments per part de persones detingudes - 9 condemnes des de 2009 -, a les quals cal afegir un cas en context de protesta, la STEDH de 8 de gener de 2009, *assumpte Iribarren Pinillos c. Espanya*. El TEDH va condemnar Espanya a indemnitzar amb 170.000 euros un jove per les ferides que va sofrir a la cara després d'impactar-li un pot de fum llançat per la Policia Nacional en el marc d'una manifestació a Pamplona el 15 de desembre de 1991.

Amnistia Internacional ha tingut constància de casos en què els Jutjats d'instrucció no inicien investigacions, fins i tot quan existeixen senyals de possibles maltractaments, tret que sigui a instàncies de la pròpia víctima en presentar una denúncia. Aquesta pràctica contravé el que s'estableix en dret internacional que obliga els Estats a dur a terme investigacions quan existeixen indicis de maltractaments encara que no existeixi denúncia expressa. Així mateix, l'organització ha documentat un patró freqüent: el sobreseïment provisional de la denúncia contra la policia de manera immediata o després d'una investigació mínima. En molts casos es deu a la major credibilitat que la judicatura i fiscalia atorguen a les declaracions de la policia, per la condició de funcionaris públics dels seus membres, que a les de víctimes i testimonis.⁸³

En el mateix sentit, **el SAIDAVI, en la tasca dels darrers anys, ha pogut detectar que la majoria dels jutges i les jutgesses no actuen amb la celeritat suficient davant denúncies relatives a situacions de violència institucional pel que fa a la conservació de proves indicades en la denúncia o en la querella.** Així mateix, tampoc s'ha detectat una activitat especialment proactiva en la investigació d'aquest tipus de delictes. La celeritat en la investigació és clau en aquest tipus de situacions, ja que en molts casos pot ser que l'única prova sigui exclusivament imatges gravades per càmeres de seguretat, que és possible que s'esborrin al cap de quinze dies o d'un mes, fins i tot abans.

També s'ha detectat entre els jutges i jutgesses una manca de formació relativa als mecanismes per a la investigació efectiva d'aquest tipus de delictes i, més concretament, relativa al *Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants* (Protocol d'Istanbul). El Protocol d'Istanbul és el primer document conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències, adoptat per l'Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets

Humans l'any 2000. Igualment, en alguns jutjats existeix una manca de valoració dels impactes psicològics fruit de la violència dins dels procediments judicials, ja que se n'al·lega la subjectivitat.

3.2.3.2. Actuació de la Fiscalia

Pel que fa a l'actuació de la Fiscalia, des del SAIDAVI s'ha detectat una manca de voluntat proactiva en la investigació de denúncies que tenen a veure amb la violència institucional. És a dir, en aquells casos en què es denuncien delictes que tenen a veure amb la violència institucional no es donen ni l'impuls processal ni tampoc els passos necessaris per assegurar la prova de la manera més ràpida possible. De la mateixa manera, Amnistia Internacional recorda que fa anys que ha mostrat la seva preocupació per la falta d'impuls processal per part de la Fiscalia en relació amb la investigació d'ús excessiu de la força per part dels agents policials, que sol·licita l'arxiu del procediment sense haver-se practicat diligències.⁸⁴

Exemple d'aquesta manca d'actuació la trobem també en el cas de l'1-O, en què la Fiscalia no està actuant de manera proactiva per esclarir els fets, sinó més aviat com a defensa dels agents policials implicats sol·licitant fins i tot, en alguns casos, l'arxivament de la causa. De fet, es va oposar a la investigació de les càrregues policials des del primer moment i va presentar un escrit de data 3 d'octubre de 2017 informant en contra de la investigació de la denúncia interposada per la Generalitat de Catalunya contra l'actuació de la Guàrdia Civil i la Policia Nacional. Els arguments de la Fiscalia eren que, prenent com a base les dades proporcionades per la mateixa Generalitat, el percentatge de persones afectades per la "presumpta violència policial lleu" ascendiria a un 0,037%, mentre que el de persones afectades per la "presumpta violència policial greu" seria d'un 0,000042%.⁸⁵

⁸¹. Amnistia Internacional. "1 - O en Cataluña: obstáculos para la investigación del uso excesivo de la fuerza", 2018. <https://www.ara.cat/2018/05/10/amnistia.pdf?hash=2694b17a3d4b9e4cc5f596c9c01ae13d96cd7e8f>

⁸². Assumptes (1) Portu Juanenea y Sarasola Yarzabal c. Espanya de 13/02/2018; (2) Beortegui Martínez c. Espanya de 31/05/2016; (3) Arratibel Garcandia contra Espanya de 05/05/2015; (4) Etxebarria Caballero c. Espanya de 07/10/2014; (5) Ataun Rojo c. Espanya de 07/10/2014; (6) Otamendi Eguiguren c. Espanya de 12/12/2012; (7) B. S. c. España 24/07/2012; (8) Beristain Ukar c. Espanya de 08/03/2011; (9) San Argimiro Isasa c. Espanya de 28/09/2010; (10) Iribarren Pinillos c. Espanya de 08/01/2009; (11) Martínez Sala i altres c. Espanya de 04/11/2004.

⁸³. Amnistia Internacional. "España: El derecho a protestar amenazado..."

⁸⁴. Amnistia Internacional. "1 - O en Cataluña: obstáculos para la investigación del uso excesivo de la fuerza..."

⁸⁵. Amnistia Internacional. "1 - O en Cataluña: obstáculos para la investigación del uso excesivo de la fuerza..."

4. RECOMANACIONS I BONES PRÀCTIQUES

Totes les institucions públiques estan obligades a reconèixer, respectar, protegir i garantir els drets humans. Això implica obligacions positives i negatives, que es deriven tant dels seus compromisos internacionals com de la pròpia normativa interna. Algunes de les qüestions tractades en el present informe afecten especialment les institucions estatals, ja sigui el Congrés dels Diputats, el Govern d'Espanya o el Poder Judicial, que és únic a tot l'Estat espanyol. Al seu torn, la Generalitat de Catalunya resulta també obligada pel dret internacional dels drets humans, que ja és normativa interna. Així doncs, les institucions públiques són responsables d'aplicar la normativa des d'una perspectiva de respecte i protecció dels drets humans en l'àmbit de les seves competències, però també de promoure canvis en aquelles qüestions que no estiguin directament sota el seu àmbit competencial. És per això que s'efectuen una sèrie de recomanacions dirigides als diferents poders i entitats públiques que depenen de diferents administracions, amb la voluntat de contribuir a millorar els estàndards de defensa i protecció dels drets humans arreu i, especialment, a Catalunya.

4.1. Als grups parlamentaris del Congrés dels Diputats

- a) Que procedeixin a la derogació urgent de la reforma del Codi penal efectuada l'any 2015 i que deroguin la Llei orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana. I que paral·lelament s'obri un procés per realitzar una reforma del Codi penal i de la Llei de seguretat ciutadana anteriorment esmentats en base al garantisme penal i mitjançant un diàleg amb les entitats de defensa dels drets humans.
- b) Que aprovi la creació d'una comissió d'investigació sobre violència institucional en la qual es pugui analitzar de manera profunda com és la situació actual respecte la prevenció, investigació i denúncia de la violència institucional amb l'objectiu de generar polítiques públiques que permetin prevenir-la.
- c) Que el Congrés prohibeixi l'ús de les bales de goma atès el seu potencial lesiu.
- d) Que s'obligui el govern a identificar els agents policials amb funcions de gestió d'ordre públic (antiavalots) de manera fàcilment recordable -tant per la tipografia, com per la numeració i mida- i que estigui a tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal com a la part posterior, i al casc.
- e) Que es generi una Comissió Parlamentària en la qual s'analitzin les deficiències de l'actual model policial de gestió de masses i des d'un marc de política comparada, es dissenyin les bases d'un model modernitzat i garant dels drets humans.

4.2. Als grups parlamentaris del Parlament de Catalunya

- a) Que aprovi la creació d'una comissió sobre violència institucional en la qual es pugui analitzar de manera profunda com és la situació actual respecte a la prevenció, investigació i denúncia de la violència institucional amb l'objectiu de generar polítiques públiques que permetin prevenir-la.

4.3. Al Govern de l'Estat

- a) Que revisi els mecanismes i el funcionament de les unitats d'affers interns de la Policia Nacional perquè treballi amb independència els casos que continguin denúncies o queixes en contra agents del cos. Així mateix, és imprescindible que aquestes unitats estiguin formades per personal format de forma adequada en drets humans i que se'ls proporcionin mecanismes per tenir un grau d'autonomia més alt en relació amb el cos.
- b) Que es prohibeixi l'ús de les bales de goma atès el seu potencial lesiu.
- c) Que s'identifiqui els agents policials antiavalots de manera fàcilment recordable -tant per la tipografia, com per la numeració i mida- i que estigui a tres llocs visibles: al tronc, tant a la part frontal com a la part posterior, i al casc.
- d) Que generi un mecanisme específic en els casos de denúncies contra agents policials, per tal de garantir l'atenció correcta a aquesta persona i que les unitats d'affers interns estiguin al corrent de la situació.
- e) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les situacions de violència institucional per les quals s'hagin obert investigacions internes, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de sancions.

4.4. A la Generalitat de Catalunya

4.4.1. Departament d'Interior

- a) Que s'estableixi un mecanisme de denúncia de situacions de violència institucional específic per a la ciutadania i per a les entitats de defensa dels drets humans que permeti actuar de manera adequada i amb la celeritat suficient perquè la prova es preservi. El mecanisme per denunciar situacions de violència institucional no ha de ser el mateix canal general que hi ha per denunciar la resta de situacions, ateses les especificitats que envolten aquest tipus de situacions.
- b) Que es revisin els protocols de sanció i de presa de mesures cautelars en casos de situacions de violència institucional per assegurar que, en els casos en què existeixin indicis clars d'una mala praxis policial o de la comissió d'un delicte, l'agent no continuï exercint les mateixes tasques i al mateix lloc de treball.
- c) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les situacions de violència institucional per les quals s'hagin obert investigacions internes, així com el número de queixes, denúncies, condemnes, sancions i tipologia de sancions.

d) Que es publiquin anualment les dades desagregades relatives a les sancions imposades en virtut de la Llei Orgànica 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana desglossades per la totalitat de la tipologia d'infraccions.

e) Que s'apliqui de forma correcta i urgent la Resolució aprovada pel parlament en data 12 de novembre de 2019 relativa a la identificació dels agents antiavalots en diferents parts de l'uniforme durant l'execució de tasques d'ordre públic.

f) Que es generi, amb caràcter urgent, una taula de treball entre les entitats promotores de la resolució del parlament que modifica el sistema d'identificació d'agents de Mossos d'Esquadra i la Direcció de Mossos i la Conselleria d'Interior, en la qual puguin participar els grups parlamentaris que ho desitgin per garantir la correcta aplicació de la resolució aprovada pel parlament en data de 12 de novembre de 2019.

g) Que es publiqui la instrucció d'ús de les llançadores de *foam*, que es realitzi una auditoria per analitzar el seu funcionament des de la seva incorporació com a arma del cos de Mossos, i que es presentin les conclusions davant el Parlament de Catalunya per poder realitzar una avaluació d'aquesta arma. Resulta necessari que en aquest procés es compti amb les entitats de drets humans especialitzades en la matèria.

4.5. A la Fiscalia

a) Que es creï una fiscalia especialitzada en violència institucional que supervisi tots els processos que tinguin a veure amb la violència institucional i intervingui en aquests processos de manera proactiva tot defensant els drets de les persones que hagin estat víctimes eventuais d'una situació de violència institucional.

b) Que la fiscalia adopti el paper que té encomanat de garant de la legalitat i adopti una posició proactiva en els procediments judicials per situacions de violència institucional.

c) Que s'ofereixi formació específica als/les fiscals en matèria de drets humans i, en concret, en relació amb el Protocol d'Istanbul, el Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants, que és el primer conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències.

4.6. Al Consell General del Poder Judicial

a) Que s'ofereixi formació específica als/les jutges en matèria de drets humans i, en concret, en relació amb el Protocol d'Istanbul, el Manual per a la investigació i la documentació eficaces de la tortura i altres penes o tractaments cruels, inhumans o degradants, que és el primer conjunt de regles per documentar la tortura i les seves conseqüències.

b) Que s'estableixin mecanismes eficaços d'actuació i recomanacions a tots els jutjats de l'Estat per què, quan rebin una denúncia per una situació eventual de violència institucional, tinguin per objectiu oferir un tracte adequat a la víctima potencial i investigar els fets amb celeritat, especialment pel que fa a la preservació de la prova.

4.7. Al Consell d'Il·lustres Col·legis de l'Advocacia de Catalunya

a) Que es creï un torn específic d'ofici per atendre casos de violència institucional del qual en formin part advocats i advocades especialitzades en la defensa dels drets humans. Aquest és un canal necessari per atendre les necessitats específiques que aquest tipus de delictes generen.

b) Que es doni una capacitació específica als advocats i advocades del Torn d'Ofici i Assistència al Detingut dels diferents col·legis de Catalunya en qüestions relatives a la violència institucional.

5. BIBLIOGRAFIA

INFORMES I RESOLUCIONS INTERNACIONALS

ACAT-France. "FRANCE. Préoccupations et recommandations de l'ACAT-France concernant la torture et les mauvais traitements", 2014. https://desarmons.net/wp-content/uploads/2019/02/ACAT_rapport_13112014.pdf

Amnistía Internacional. "1 - O en Cataluña: obstáculos para la investigación del uso excesivo de la fuerza", 2018. <https://www.ara.cat/2018/05/10/amnistia.pdf?hash=2694b17a3d-4b9e4cc5f596c9c01ae13d96cd7e8f>

Amnistía Internacional. "España: "Tuitea..., si te atreves": Cómo las leyes antiterroristas restringen la libertad de expresión en España", 2018. <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR4179242018SPANISH.PDF>

Amnistía Internacional. "España: activistas sociales y el derecho a la información, en el punto de mira. Análisis sobre la Ley de Protección de Seguridad Ciudadana", 2017. https://doc.es.amnesty.org/ms-opac/doc?q=%3A*&start=0&rows=1&sort=fecha%20desc&fq=norm&fv=*&fo=and&fq=mssearch_fld13&fv=EUR41400017&fo=and&fq=mssearch_mlt98&fv=gsego1&fo=and

Amnistía Internacional. "España: el derecho a protestar, amenazado", 2014. <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur410012014es.pdf>

Amnistía Internacional. "España: sal en la herida. La impunidad efectiva de agentes de policía en casos de tortura y otros malos trato", 2007. <https://www.amnesty.org/download/Documents/HRELibrary/seco10122007spa.pdf>

Amnistía Internacional. "Impacto sobre los derechos humanos de las armas menos letales y otros tipos de material para hacer cumplir la ley", 2015. <https://amnistia.org.ar/wp-content/uploads/delightful-downloads/2016/10/ACT3013052015SPANISH.pdf>

Centro de Estudios Legales y Sociales (CELS). "Los Estados Latinoamericanos frente a la Protesta Social", 2016. https://www.cels.org.ar/protestasocial_AL/pdf/protesta_social.pdf

CIVICUS. "Guide to reporting on Civic Space", 2015. <http://www.civicus.org/documents/reports-and-publications/reporting-civic-space/Guide-to-Reporting-Civic-Space-Media-Toolkit.pdf>

Civil Society Europe (CSE). "Civic Space in Europe 2017", 2017. https://civilsocietyeurope.eu/wp-content/uploads/2019/06/civic-space-in-europe-report-2017_web.pdf

Comité de Drets Humans. "Observación general N° 34. Artículo 19 Libertad de opinión y libertad de expresión", CCPR/C/GC/34, de 12 de setembre de 2011. <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsrdBoH1l5979O-VGGB%2BWPAXiks7ivEzdmLQdosDnCG8FaQoW3y%2FrwBqQ1hhVz2z2lpRr6MpU%2B%2FxEikw9fDbYE4QPfdlFW1VIMIVkoM%2B312r7R>

Defensor del Pueblo. "Informe anual 2014 y debates en las Cortes Generales", 2015. <https://www.defensordelpueblo.es/wp-content/uploads/2015/06/Informe2014.pdf>

Departament de l'Interior. "Memòria del Departament d'Interior 2016", 2017. http://interior.gencat.cat/web/.content/home/o10_el_departament/publicacions/memories_del_departament/docs/memoria_interior_2016.pdf

Departament de l'Interior. "Memòria del Departament d'Interior 2017", 2018. http://interior.gencat.cat/web/.content/home/o10_el_departament/publicacions/memories_del_departament/docs/memoria_interior_2017.pdf

Franquesa, Anais; García, Andrés. "Aquí no es pot protestar. Desprotecció del dret de reunió i de manifestació". Defender a quien Defiende, 2017. <https://novact.org/wp-content/uploads/2017/11/DretProtesta.pdf>

Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria. "Opinión núm. 6/2019, relativa a Jordi Cuixart i Navarro, Jordi Sánchez i Picanyol y Oriol Junqueras i Vies (España)", A/HRC/WGAD/2019/6, de 13 de juny de 2019. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Detention/Opinions/Session84/A_HRC_WGAD_2019_6.pdf

International Trial Watch. "Valoración fáctico-jurídica por parte de observadores internacionales y nacionales de la sentencia condenatoria de autoridades y líderes sociales catalanes (STS 459/2019)", 2019. https://internationaltrialwatch.org/wp-content/uploads/2019/11/POSICIONAMIENTO_SENTENCIA_12112019-espan%CC%83ol.pdf

Irídia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. "Informe SAIDAVI 2016", 2017. <https://iridia.cat/wp-content/uploads/Informe-2016-SAIDAVI.pdf>

Irídia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. "Informe SAIDAVI 2017", 2018. <https://iridia.cat/wp-content/uploads/Informe-SAIDAVI-2017.pdf>

Irídia, Centre per la Defensa dels Drets Humans. "Informe SAIDAVI 2018", 2019. https://iridia.cat/wp-content/uploads/2019/07/Iridia_Informe-Saidavi-2018-digital_FINAL_organized.pdf

Kiai, Maina. "Informe del Relator Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y asociación", A/HRC/20/27, 21 de maig del 2012. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/135/89/PDF/G1213589.pdf?OpenElement>

Ministerio del Interior. "Anuario Estadístico del Ministerio del Interior 2018", 2019. <http://www.interior.gob.es/documents/642317/1204854/Anuario+Estad%C3%ADstico+del+Ministerio+del+Interior+2018/5a35fad7-5386-44fb-83ae-9b14e678cc4a>

Nadal, Clàudia. "Derecho a la protesta en Europa. Estudio comparativo". Irídia; Novact, 2019. http://protesteurope.org/wp-content/uploads/2019/11/Estudio_protesta_Europa_CAST_ok.pdf

Nyaletsossi, Clément. "Informe del Relator Especial de Naciones Unidas sobre els drets a la llibertat de reunió pacífica i d'associació", A/HRC/38/34, de 26 de juliol de 2018. <https://undocs.org/es/A/HRC/38/34>

Palou, Jordi. "Violación de derechos civiles y políticos. Cataluña. Septiembre y Octubre 2017". Som Defensores, 2017. http://www.lafede.cat/wp-content/uploads/2018/03/informe_drets_humans_1oct.pdf

Plipat, Srirak. "The State of Artistic Freedom 2019". Freemuse, 2019. <https://freemuse.org/wp-content/uploads/2019/03/saf-2019-online.pdf>

Servei Català de Salut. "Informe sobre els incidents dels dies 1 al 4 d'octubre de 2017", 2017. <https://govern.cat/govern/docs/2017/10/20/11/15/232799c8-755f-4810-ba56-0a5bb-b78609c.pdf>

Síndic de Greuges de Catalunya. "Dret de manifestació i paper dels cossos policials en les mobilitzacions posteriors a la Sentència 459/2019. Novembre 2019", 2019. http://www.sindic.cat/site/unitFiles/6726/Informe%20dret%20manifestacio%20i%20paper%20cossos%20policials_cat.pdf

STOP Bales de Goma. "L'ús de bales de goma per part de la Brigada Mòbil dels Mossos d'Esquadra (BRIMO)", 2013. <https://www.autistici.org/archive/20180726222903/http://stopbalesdegoma.org/es/informe>

ARTICLES EN WEB I XARXES SOCIALS

Amnistia Internacional. "1-O: Amnistia Internacional denuncia uso excesivo de la fuerza por parte de Policía Nacional y Guardia Civil en Cataluña". Es. Amnesty, 2 d'octubre de 2017. <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/1-o-amnistia-internacional-denuncia-uso-excesivo-de-la-fuerza-por-parte-de-policia-nacional-y-guard/>

Amnistia Internacional. "España / Cataluña: Las autoridades deben desescalar la tensión y garantizar el derecho de reunión pacífica". Es. Amnesty, 18 d'octubre de 2019. <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/noticias/noticia/articulo/espana-cataluna-las-autoridades-deben-desescalar-la-tension-y-garantizar-el-derecho-de-reunion-pacif/>

Amnistia Internacional. "ESPAÑA: Análisis de la sentencia del Tribunal Supremo en la causa contra líderes catalanes". Es. Amnesty, 19 de novembre de 2019. https://www.es.amnesty.org/fileadmin/user_upload/DeclaracionPublica_191119_FINAL.pdf

Amnistia Internacional. "Francia: se pide suspender el uso de balas de goma disparadas con LBD 40 y prohibir las granadas GLI-F4 en el contexto del control de manifestaciones". Amnesty, 3 de maig 2019. <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR2103042019SPANISH.pdf>

Calvo, Kerman; Garciamarín, Hugo. "¿Qué ha pasado con la movilización social? Continuidad y cambios en la protesta social en España". Zoom Político 28 (2016). https://www.fundacionalalternativas.org/public/storage/laboratorio_documentos_archivos/c76e471d89b6f6e-d6024e4b47305be86.pdf

Council of Europe. "Commissioner calls on Spain to investigate allegations of disproportionate use of police force in Catalonia". COE, 9 d'octubre de 2017. <https://www.coe.int/en/web/>

commissioner/-/commissioner-calls-on-spain-to-investigate-allegations-of-disproportionate-use-of-police-force-in-catalonia

Defensor del Pueblo. "Recomendación. Normativa de utilización de material antidisturbios". Defensor del Pueblo, 9 de juny de 2014. <https://www.defensordelpueblo.es/resoluciones/normativa-de-utilizacion-de-material-antidisturbios-2/>

Dufresne, David. "Allo Place Beauvau". Allo Place Beauvau, 2019. <https://alloplacebeauvau.mediapart.fr/>

Grup de Periodistes Ramon Barnils. "El Grup Ramon Barnils juntament amb IRÍDIA presenten el manifest 'Per la democràcia i contra la censura, prou atacs als i les professionals de la informació!". Grup Barnils, 12 de març de 2019. <https://www.grupbarnils.cat/el-grup-ramon-barnils-juntament-amb-iridia-presenten-el-manifest-per-la-democracia-i-contra-la-censura-prou-atacs-als-i-les-professionals-de-la-informacio/>

Human Rights Watch. "España: La policía utilizó la fuerza de manera excesiva en Cataluña". HRW, 12 d'octubre de 2017. <https://www.hrw.org/es/news/2017/10/12/espana-la-policia-utilizo-la-fuerza-de-manera-excesiva-en-cataluna>

Instituto Nacional de Derechos Humanos (INDH). "A un mes del inicio de movilizaciones, INDH suma 345 querellas interpuestas contra agentes del Estado". INDH, 15 de novembre de 2019. <https://www.indh.cl/a-un-mes-del-inicio-de-movilizaciones-indh-suma-345-querellas-interpuestas-contra-agentes-del-estado/>

Irídia, Centre per la Defensa dels drets Humans. "COMUNICAT: Per la reforma de la normativa d'identificacions policials dels agents en funcions d'ordre públic". Irídia, 12 de novembre de 2019. <https://iridia.cat/comunicat-per-la-reforma-de-la-normativa-didentificacions-policials-dels-agentes-en-funcions-dordre-public/>

Ministerio del Interior. "Infracciones a la Ley orgánica 4/2015, de protección a la seguridad ciudadana". Estadísticas de criminalidad 2018. <https://estadisticasdecriminalidad.ses.mir.es/jaxiPx/Datos.htm?path=/Datos10//lo/&file=10001.px>

Oficina de l'Alt Comissionat per als Drets Humans (ACNUDH). "UN expert urges Spain not to pursue criminal charges of rebellion against political figures in Catalonia". OHCHR, 6 d'abril de 2018. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22928&LangID=E>

Plataforma en Defensa de la Libertad de Información (PDLI). "Dos años de 'Ley Mordaza': La PDLI reclama a los partidos medidas para impedir actuaciones policiales contra periodistas". Libertad Información, de 27 de juny de 2017. <http://libertadinformacion.cc/dos-anos-de-ley-mordaza-la-pdli-reclama-a-los-partidos-medidas-para-impedir-actuaciones-policiales-contra-periodistas/>

Sistema d'Emergències Mèdiques (SEM). "El Sistema d'Emergències Mèdiques (SEM) ha atès 593 persones la darrera setmana, durant les manifestacions, marxes i aldarulls que s'han produït". Sem. Gencat, de 22 d'octubre de 2019. http://sem.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/191022_Balanc-ferits-protesta-per-la-sentencia-del-proces

Som Defensores. "Hem detectat agents de @mossos que portaven escopetes de bales de foam que no anaven identificats ni per davant ni per darrere. Aquesta foto es davant de l'edifici de correus", 21 de desembre de 2018, 7:59 p.m. <https://twitter.com/SomDefensores/status/1076145028907573248>

Som Defensores. "La xarxa d'entitats de la societat civil Som Defensores recull 122 casos de violència policial i vulneracions de drets humans". Lafede, 23 d'octubre de 2019. <http://www.lafede.cat/wp-content/uploads/2019/10/RodaSomDefesnores23.pdf>

Som Defensores. "Les observadores ens fan arribar aquesta foto de la policia sense el Número Operatiu Policial visible (NOP) i amb pistoles de foam a Mallorca amb Pau Claris. #SomDefensores #VagaGeneral18O", 18 d'octubre de 2019, 9:23 p.m. <https://twitter.com/SomDefensores/status/1185229907216998400>

ARTICLES DE PREMSA

Amelang, Daniel. "El Gobierno podrá cerrar webs en casos de desórdenes públicos". El Salto, 7 de novembre de 2019. https://www.elsaltodiario.com/libertad-expresion/el-gobierno-podra-cerrar-webs-en-casos-de-desordenes-publicos?fbclid=IwAR24AXMH-wVBqo_sKqHh_wEp3x_QmMSj6GC8SogA7loteoq78f92wyLbTiY

Carranco, Rebeca. "Los antidisturbios cumplirán la ley". El País, 15 de març de 2013. https://elpais.com/ccaa/2013/03/14/catalunya/1363278980_043865.html

CCMA. "31 persones han entrat a la presó pels aldarulls a Catalunya des de la sentència del Suprem". CCMA, 23 d'octubre de 2019. <https://www.ccma.cat/324/31-persones-han-entrat-a-la-presó-pels-aldarulls-a-catalunya-des-de-la-sentencia-del-suprem/noticia/2957931/>

El Salto. "Cuatro detenidas en el acto de protesta de activistas por el medio ambiente en el paseo de la castellana de Madrid". El Salto, 7 d'octubre de 2019. <https://www.elsaltodiario.com/medioambiente/activistas-por-el-clima-cortan-la-castellana#>

eldiario.es Catalunya. "El Alto Comisionado de la ONU para los DDHH pide una investigación imparcial sobre la violencia policial en el 1-O". eldiario.es, 2 de octubre de 2017. https://www.eldiario.es/catalunya/politica/Alto-Comisionado-ONU-investigacion-imparcial_o_692931141.html

Europa Press. "El Congreso se prepara para revisar los aspectos más polémicos de la reforma de la 'Ley Mordaza'". Europa Press, 17 de gener de 2019. <https://www.europapress.es/nacional/noticia-congreso-prepara-revisar-aspectos-mas-polemicos-reforma-ley-mordaza-20190117181455.html>

G.M.M. "Lucha climática: detenciones y heridos en la acción de protesta contra el cambio climático". Público, 7 d'octubre de 2019. <https://www.publico.es/sociedad/lucha-climatica-detenciones-heridos-accion-daba-paso-acampada-frente-ministerio-transicion-ecologica.htm>

García, Ter. "Cronología de las balas de goma: al menos 39 heridos graves y 23 fallecidos". El Salto, 16 de octubre de 2018. <https://www.elsaltodiario.com/balas-de-goma/cronologia-balas-de-goma-al-menos-35-heridos-graves-y-23-fallecidos>

Mèdia.cat. "Recompte d'agressions a periodistes en les protestes contra la sentència". Mèdia.cat, 16 d'octubre de 2019. <https://www.media.cat/2019/10/16/recompte-agressions-periodistes-protestes-sentencia/>

Nebot, Marta. "40 colectivos y 150 colectivos sociales exigen en el Congreso el fin de la ley mordaza". Público, 5 de juliol de 2017. <https://www.publico.es/politica/congreso/40-colectivos-150-colectivos-sociales-exigen-congreso-ley-mordaza.html>

P.E. "Deportat al Marroc un dels detinguts durant les protestes per la sentència". Ara, 18 de novembre de 2019. https://www.ara.cat/politica/Deportat-Marroc-detinguts-protestes-sentencia-Suprem-Ayoub-Lleida-expulsat_o_2346365489.html

Perpinyà, Judith. "120 policies i guàrdies civils imputats per les càrregues de l'1-O. CCMA, 1 d'octubre de 2019". <https://www.ccma.cat/324/120-policies-i-guardies-civils-imputats-per-les-carregues-de-l1-o/noticia/2951744/>

Solé, Oriol. "Condenado a dos años de cárcel el antidisturbios de los Mossos que aporreó la cabeza a un joven". el.diario.es, 15 de juliol de 2017. https://www.eldiario.es/catalunya/barcelona/Condenado-carcel-antidisturbios-Mossos-aporreo_o_665283692.html

FONTS NORMATIVES

Tractats internacionals

Declaració Universal de Drets Humans. Assemblea General de les Nacions Unides, resolució 217 A (III), de 10 de desembre de 1948.

Conveni Europeu de Drets Humans. Consell d'Europa, de 4 de novembre de 1950.
Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics. Assemblea General de les Nacions Unides, resolució 2200A (XXI), de 16 de desembre de 1966.

Codi de Conducta per a Funcionaris Encarregats de Fer Complir la Llei. l'Assemblea General de les Nacions Unides, resolució 34/169, de 17 de desembre de 1979.

Principis Bàsics sobre l'Ús de la Força i de les Armes de Foc pels Funcionaris Encarregats de Fer Complir la Llei. Adoptats pel Vuitè Congrés de les Nacions Unides sobre Prevenció del Delicte i Tractament del Delinqüent, celebrat a l'Havana (Cuba) del 27 d'agost al 7 de setembre de 1990.

Lleis i normes inferiors

Estat espanyol

Constitución Española. BOE. núm. 311, de 29 de desembre 1978.

Ley Orgánica 9/1983, de 15 de julio, reguladora del derecho de reunión. BOE núm. 170, de 18 de juliol de 1983.

Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. BOE núm. 63, de 14 de març 1986.

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. BOE núm. 281, 1995, 24 de desembre de 1995.

Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. BOE núm. 77, 2015, 31 de març de 2015.

Ley Orgánica 2/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, en materia de delitos de terrorismo. BOE núm. 77, de 31 de març de 2015.

Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana. BOE núm. 77, de 31 de març de 2015.

Ley 9/2014, de 9 de mayo, General de Telecomunicaciones. BOE. núm. 114, de 10 de maig 2014.

Real Decreto-ley 14/2019, de 31 de octubre, por el que se adoptan medidas urgentes por razones de seguridad pública en materia de administración digital, contratación del sector público y telecomunicaciones. BOE núm. 266, de 5 de novembre de 2019.

Instrucción 13/2007 relativa al uso del número de identificació personal en la uniformidad de los Cuerpos y Fuerzas de Seguridad del Estado, de 14 de setembre de 2007.

Instrucción 13/2018, de 17 de octubre, de la Secretaría de Estado de seguridad, sobre la práctica de los registros corporales externos, la interpretación de determinadas infracciones y cuestiones procedimentales en relación con la Ley Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección de la seguridad ciudadana, de 17 d'octubre de 2018.

Resolución de 19 de abril de 2013 por la que se crea el número de identificación en las prendas accesorias de uniformidad de las unidades de intervención policial.

Catalunya

Llei 10/1994, d'11 de juliol, de la policia de la Generalitat - Mossos d'Esquadra. DOGC núm. 123, de 20 de juliol de 1994.

Resolució 476/X del Parlament de Catalunya, per la qual s'aproven les conclusions de l'Informe de la Comissió d'Estudi dels Models de Seguretat i Ordre Públic i de l'Ús de Material Antiavalots en Esdeveniments de Masses. BOPC núm. 222, de 18 de desembre de 2013.

Decret 217/2008, de 4 de novembre, sobre la utilització del número d'identitat professional en determinades peces dels uniformes de la policia de la Generalitat-Mossos d'Esquadra. DOGC núm. 5255, de 11 de novembre de 2008.

Instrucció 6/2013, de 14 de març, sobre l'establiment del número operatiu policial a l'Àrea de la Brigada Mòbil.

Instrucció 16/2013, de 5 de setembre, sobre la utilització d'armes i eines d'ús policial.

JURISPRUDÈNCIA

Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH)

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Christians against Racism and Fascism c. Regne Unit*, de 16 de juliol de 1980. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-74286%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-74286%22]})

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Goodwin c. Regne Unit*, de 27 de març de 1996. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57974%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57974%22]})

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Nemtsov c. Rússia*, de 31 de juliol de 2014. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-145784%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-145784%22]})
Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Yılmaz Yıldız i altres c. Turquia*, de 18 d'octubre de 2014. [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-147470%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-147470%22]})

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Pentikäinen c. Finlàndia*, de 4 de febrer de 2015. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-158279%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-158279%22]})

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Kudrevičius i altres c. Lituània*, de 15 d'octubre de 2015. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-158200%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-158200%22]})

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Bukta i otros c. Hungria*, de 17 de juliol de 2017. [https://hudoc.echr.coe.int/spa#{%22fulltext%22:\[%22CASE%20OF%20BUKTA%20AND%20OTHERS%20v.%20HUNGARY%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-81728%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/spa#{%22fulltext%22:[%22CASE%20OF%20BUKTA%20AND%20OTHERS%20v.%20HUNGARY%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-81728%22]})

Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Maria Carme Forcadell i Lluís i altres c. Espanya*, de 28 de maig de 2019. https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/1292429299362?blobheader=application%2Fpdf&blobheadername1=Content-Disposition&blobheadername2=Grupo&blobheadervalue1=attachment%3B+filename%3DDecisi%C3%B3n_asunto_Forcadell_i_Lluís_y_otros_v._Espa%C3%B1a.pdf&blobheadervalue2=Docs_TEDH

Tribunal Constitucional (TC)

Sentència del Tribunal Constitucional 9/1990, de 29 de març de 1990.

Sentència del Tribunal Constitucional 66/1995, de 8 de maig de 1995.

Sentència del Tribunal Constitucional 170/2008, de 15 de desembre de 2008.

Sentència del Tribunal Constitucional 38/2009, de 9 de febrer de 2009.

Sentència del Tribunal Constitucional 177/2015, de 22 de juliol de 2015.

Tribunal Suprem (TS)

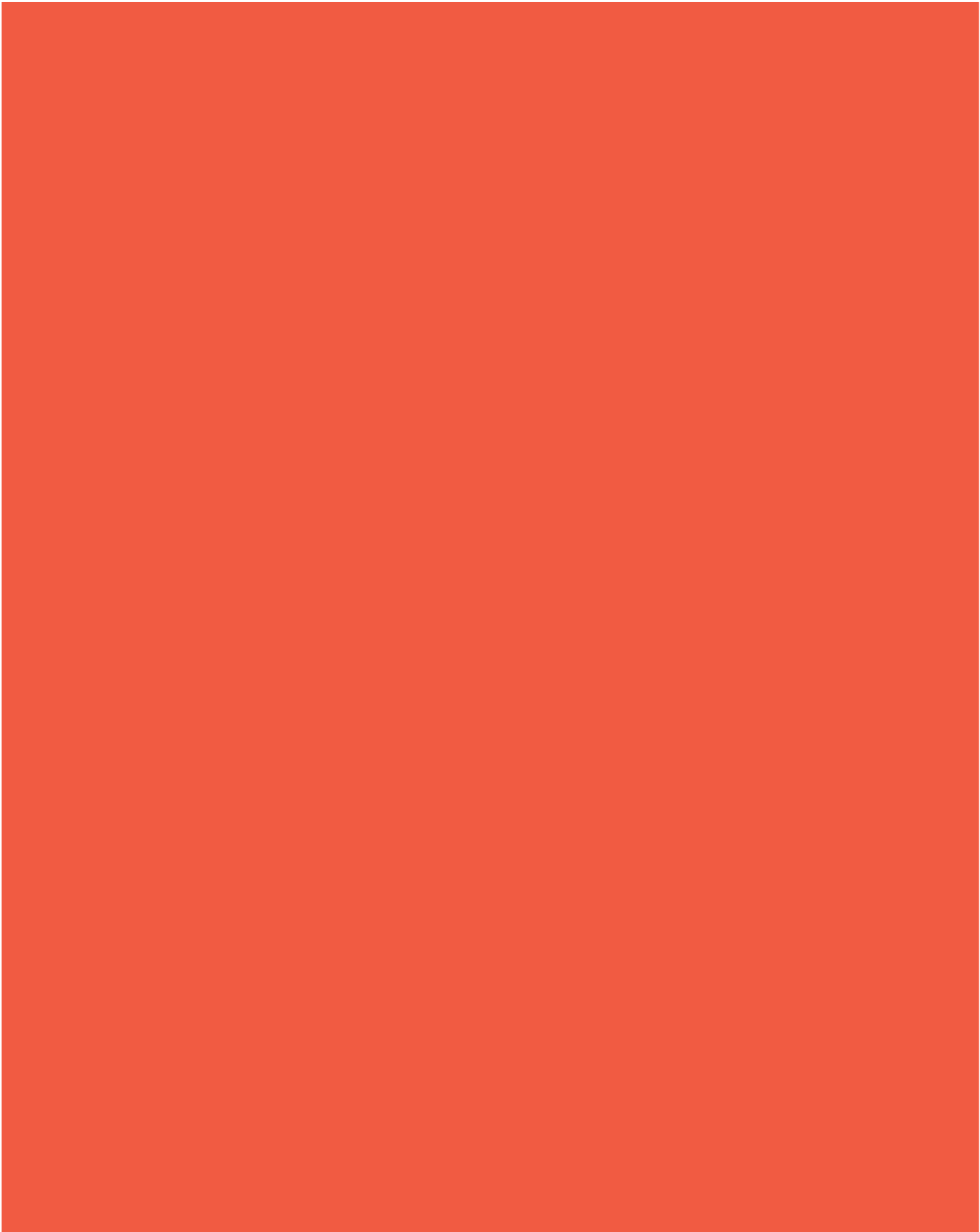
Sentència del Tribunal Suprem 177/2017, de 22 de març de 2017.

Sentència del Tribunal Suprem 722/2018, 23 de gener de 2019.

Sentència del Tribunal Suprem Tribunal Suprem 459/2019, de 14 d'octubre de 2019.

Tribunals Superiors de Justícia (TSJ)

Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 13 de març de 2017.

Irīdia

www.irdia.cat